

DENEME

ŞEHRİN EYLÜL TARAFI

Nesim Payam

ŞEHRİN EYLÜL TARAFI

Nazım Payam

Nazım Payam

1955 yılında Elazığ'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini aynı ilde tamamladıktan sonra Balıkesir Necati Bey Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümü ve Eskişehir Anadolu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Yurdun çeşitli yerlerinde öğretmenlik yaptı. Sanat edebiyat çalışmalarına daha fazla zaman ayırmak için Temmuz 2006'da emekliye ayrıldı. Evli, dört çocuk babasıdır.

Türkiye Yazarlar Birliği üyesi olan Payam'ın, Çınar, Gül Çocuk, Nilüfer, Erciyes, Güneysu, Berceste, Kültür Dünyası, Ardıç, Irmak, Bizim Külliye, Türk Edebiyatı, Türk Dili ve Harput Çırası dergilerinde; şiir, deneme ve eleştirileri yayımlandı.

Hâlen Elazığ'da yayın hayatını sürdüren kültür, sanat dergisi "Bizim Külliye"nin genel yayın yönetmenliğini yürütmektedir.

Yayınlanmış eserleri

1. Sonrası Güldür Açar
2. Ben Kendimi Dağ Bilirim

ŞEHRİN EYLÜL TARAFI

Nazım Payam

ŞEHRİN EYLÜL TARAFI

Copyright © Sütun Yayınları, 2008

*Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'ye aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'nin önceden
yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt
sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.*

Editör
Kalender YILDIZ

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni
Necmi TOPAL

ISBN
978-975-9089-56-6

Yayın Numarası
52

Basım Yeri ve Yılı
Seda Ozalit Kısıklı Cd. No: 49
Altunizade/İSTANBUL
Tel: (0216) 651 13 73
Temmuz 2008

Genel Dağıtım
Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Sütun Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20

www.sutun yayinlari.com

İçindekiler

- 9 Önsöz
- 11 Arayış
- 15 Şiir akşamları
- 19 Bir şiirin hikâyesi
- 23 Kitaplar kadar sevdim
- 25 Şehirli
- 27 Şehirler ve kitapevleri
- 31 Aşk ateşi mazi ister-I
- 33 Aşk ateşi mazi ister-II
- 37 Hasret çıbanı
- 41 Adam dediğin denize akar
- 45 Geçmiş yaz türküleri
- 49 Bu yaz, geçen yazı anlattı bana
- 55 Tabiat ve bal arısı
- 61 Fotoğrafın hatırlattıkları
- 63 Bir Süleyman Bektaş vardı
- 67 “Kalbimi yar gör ki neler var”
- 75 “Bir ufuk aradın, doğabilmeye”
- 79 Osmaniyeli hemşehrimiz
- 83 Taşra dergileri ve Türkçe
- 89 Kaybolan şehrin mahdumları
- 93 Hikâyecimi arıyorum
- 99 Yazmasam beni kim bilirdi
- 103 Sefer gurbetçilerimiz

- 107 Benim alıntılarım
111 İzzet Paşa Vakfı
115 Yunus'un gülü

Şehime...

Önsöz

Herkes için farklı bir anlam taşıyan şehirlerin çağrışımları da birbirinden farklıdır.

Kimisi şehirleri çok katlı binaları, cadde, sokak ve meydanlarıyla kimisi atölye ve fabrikalarıyla kimisi han ve hamamlarıyla kimisi kravatlı kaşkollü, ceketli mantolu hanım ve beyleriyle anar. Kimileri de park bahçe, yiyecek ve içecekleriyle...

Bense kültür ve sanat adamlarıyla, gazete ve dergileriyle yâd ederim şehirlerimi. Benim için bir şehri şehir yapan kültür ve sanat dayanaklarıdır. Çünkü kültür ve sanat bir şehrin sinir uçlarıdır.

Sanat eseri, toplumsallaşma sürecine ivme kazandırır.

Sanatçı, insani değerleri tazeler, hemşehrilerini güruh olmaktan kurtarır. Her saat her dakika her saniye muhtaç olduğumuz saygı ve muhabbeti öne çıkarır. O, hatırlayandır; hatırlayan, hatırlatır. Çoraklığın, duyarsızlığın soğuk yüzünü taşımaktan alıkoyar... Şehrine sahipleneni çoğaltır.

Bir okur olarak hangi şehrin kader çizgisine tanık olduy-sam oranın kardeşliğini kabullendim; hangi şehrin hikâyesini okuduysam oranın insanlarını kendime yakın buldum. Ülkemde başka şehirlerin varlığı bana güven verdi. Ben de elinizde tuttuğunuz kitapla içinde yaşadığım, içimde yaşayan şehrin kültür ve sanat hayatından kesitler sunarak ona olan güveni tazelemeye çalıştım.

Nazım Payam

Arayış

Çocukluğumdan beri şiir yazmaya niçin yeltendiğime bir türlü akıl erdiremedim. Kendimce fikirler yürüttüm, kalem her elime alışımında kanatları uçmaya elverişsiz bir yavru serçe gibi çırpındım fakat bu uğraşımdan vazgeçmedim.

O yıllar kitaplarla dostluk kurmakta pek zorluk çekmedim. Bir dönem, bizim dünyamıza yabancı çizgi hikâyeler elimden hiç düşmezdi. Bugün adını dahi unuttuğum o kitapları verilen üç beş kuruş harçlıkla kiralalar, saatlerce, aç susuz, köşede bucakta adeta gizlenerek okurdum. Bir de ders kitaplarından iğlimi çekenleri. Çevremde pek okur olmadığından okumak, benim özelimdi.

Resimli hikâyelerden sonra tahkiyeli eserlerimize ayrı bir hayranlık besledim. Bizim yazarlarımız, okumayı seven bir arkadaş çevresi edindirdi bana. O arkadaşlarla okuduğumuz tahkiyeli eserlerin yorumu hem merakımızı hem okuma heyecanımızı artırıyordu. Ferhat ile Şirin, Köroğlu, Battal Gazi, Ergenekon ve diğerleri...

O zamanlar Nasr'dan haberim yoktu ama bütün bunlar, Nasr'ın söylediklerinin kanıtı idi.

Yıllar sonra okuduğum İranlı düşünür Seyyid Hüseyin Nasr: "Pek çok basit geleneksel halk öyküleri vardır ki, insan hakkında, çoğunlukla "hayatî değişmeler" olarak sunulan şeylerden ve çıkarılmış cilt cilt istatistiklerden çok daha fazla

bilgi verir.” diyordu. Gelişi güzel söylenmiş gibi bir tavır sergileyen nice halk hikâyesi, nice masal yalnız bilgi vermekle kalmaz; kuyusuna saldıığımız kovalardan o küçücük yüreğimize ne dertler ne çileler ne sosyal yaralar çıkarırdı...

Yaşım ilerledikçe içimdeki o ince sızı sessizliğe bürünüp daha bir koyulaştı.

Geçmişin hafızası bu destanlar, bu sızılardan şifası idi. Destanlarımızın o olağanüstülükleri içerisine sadeliğimiz, hedeflerimiz hayatta ve insanlarda aradığımız ne varsa ince bir ustalıklarla gizlenmiş idi.

Okuduğum destanlardan kendimizi bilen bir millet olduğumuzu; insanlarımızın samimiyetini, sabrını, cesaretini, fedakârlıklarını, kadınlarımızın gökten inmiş gibi kıymeti haiz olduklarını öğrenmiştim.

Dede Korkut hikâyelerine doyamadım. Mevcut on iki hikâye içinde tekrar tekrar okuduğum, “Deli Dumrul”du.

Deli Dumrul’un:

“Yücelerden yücesin

Kimse bilmez nicesin

Görklü Tanrı’m

Nice cahiller seni gökte arar, yerde ister

Sen hod mü’minlerin gönlündesin”

söyleyişindeki Allah anlayışı Kur’an’ımın ve sünnetimin aileme yansıyan bilinciydi.

Okumak; şiir yazmak, şiiri kavramak niyetiyle yola çıktığım bir olguydu, okumanın insanı, inanç kaynaklarımızı bana bu kadar tanıttığına ihtimal verememişim. Anonim halk ürünleri milletimin berrak suyu...

Su kadar aziz şifahî kaynaklarıma eğildikçe; duygu ve fikir karmaşamdan sıyrılıp huzuru yakalıyor, ait olduğum yeri yavaş yavaş buluyordum. O, ilk okuma yıllarımda eser kahramanlarıyla birinci dereceden akrabalık kurmak benim için ayrı bir lezzet kaynağı oldu. Meselâ Deli Dumrul’u eniştem,

eşini ablam bilmiştim. Ablamın enişteme seslenişinde şiirin sesini duyardım.

“Göz açıp gördüğüm
Gönül verip sevdiğim”

...

“Arş tanık olsun! Kürsi tanık olsun!

Yer tanık olsun! Gök tanık olsun!

Ulu Tanrı tanık olsun!

Benim canım, senin canına kurban olsun!”

Bağlılık ve fedakârlığın samimi şiirini, adı bir yerlere sıkıştırılmış hanım şairlerimizde göremedim. Belki bu yüzden dir, erkeklerimiz, şiir yazan kadından çok, şiir gibi yaşayan hanımefendilerden hoşlanır.

“Dede Korkut’un Mukaddimesi”ni hikâyeleri kadar sevmişimdir, bize mahsus şiirselliğine hâlâ hayranım. Mukaddime ile birlikte fikir kitaplarına kapı araladım. Tezkirelerin uzantısı olan biyografi ve otobiyografilere düşkünlüğümü çok sonraları anladım.

Meğer şiiri de yalnızca Türkçe ders kitaplarından okumakla yetiniyormuşum. Şiir yazmaya yeltenen, şiir yazmak için okuyan ben, o yıllar şiir kitaplarına hiç para vermemiştim. Ödünç denilen bir şey vardı, onu da kullanmamıştım. Zaten güçlü şairlerle iletişim kurmak aklımdan dahi geçmezdi. Okuduğum, şiirlerin şairlerini -nedense- hep ölmüşlerdir, diye düşünürdüm.

Bir gün, ‘okur’ arkadaşlarımdan biri beni Hisar’da şiirleri yayımlanan şair Süleyman Bektaş ile tanıştırdı. Bektaş Ağabey, kabuğuna çekilmiş nezih bir insan... “Hisar dergisi yayınına ara verince öz kardeşimi yitirmiş kadar üzüldüm.” sözü onun ne vefalı şiir eri olduğunu göstermeye yeter sanırım.

Edebiyat dergileriyle tanışmam Süleyman Bektaş’ın aracılığıyla. Yalnız edebiyat dergileriyle değil, şiirle de...

O yıllar ocak başı olarak gidip geldiğimiz Kültür Bakanlığı'nın kitap satış mağazasında, hâlâ kimin ortaya atıldığını bilmediğim "Fırat Şiir Akşamları" fikrini bir tüpçünün maddî destekleriyle gerçekleştirmiştik. Bahaeddin Karakoç, Ali Akbaş, Yahya Akengin davetimizi kabul eden ilkler. Bu vesile ile bana yaşayan şairlerle tanışmak nasip olmuştu.

"Fırat Şiir Akşamları"nı "Hazar Şiir Akşamları"na evirdikten sonra; "Gonçe iykaz etse gözüm/ Her bir a'lâ çiçektir. " diyeceğim ne kadar çok şairle tanıştım.

Şairlere birazcık iltifat, dostlukların perçinlenmesini hızlandırıyor. Yaşayan şairlerle tanışıp konuşmak, onların heyecanını paylaşmak aydınlık... Anladım ki öz şairle bir saatlik muhabbet, bir yıllık okumaya denk...

Şiirde kelime seçiciliğini, konuyu tüllendirmeyi, sese akı-şa uygun biçim vermeyi şairlerden öğrendiğim. 1994'te ilk göz ağrımı, "Sonrası Güldür Açar"ı çıkardım.

Şiir akşamları

G ünümüzde bir gelenek olarak gerçekleştirmeye gayret ettiğimiz şiir şölenlerinin tarihi, aslında bin beş yüz yıl öncesine kadar uzanır; yakın tarihimizde, işin ehillerince gerçekleştirilen şuara meclislerinin günümüz şartlarına uyarlanmış şeklidir bu şölenler.

Şuara meclisleri, dilin ve sanatın sağlam zemini üzerine inşa edilmiş “şairler meclisi” idi. Bu mecliste öyle günübirlilik düşünceler, olgunlaşmamış duygular, hasta kalemler konaklayamazdı. Böyle meclislere katılmak, meclisi süsleyen hoşsohbet kimselerden biri olmak, her şairin her gönül erinin hülyasıydı.

Bilgi ve yetenek sermayesi tam, kültürünü edebiyatla kuşanmış şairlerin kabul edildiği bu yerlerin sakileri dahi belli tecrübeden geçmiş, edep dersi almış oturup kalkmasını bilen kimselerden seçilirdi.

“Edep meclislerine katılma ayrıcalığı” şair için, şiirinin tescili idi. Mesela 19. yüzyıl şairlerinden Raşid, şuara meclisinde bulunmasından dolayı önce yüce Rabbin ihsanına şükreder, sonra katılış serüvenini divan dibacesine öyle sermest bir dille nakşeder ki ruh sarsıntısının hâlâ devam ettiğini zannedersiniz.

Olgunluğu, öncülüğü ispatlanmış şuara meclisine bizzat “Sultan” da avdet eder, orada bulunanları sözün ve makamın

makbul olanıyla taltif ederdi. Elbette; sezdiği ve hissettiği incelikleri mısralara dizmiş, kalpleri titreten, dilin güzelliğini yansıtan şairlerin değeri bilinecek ve himaye edilecektir.

Yine çok bilinen söz meclisleri arasında Ali Şir Nevaî'nin gerçekleştirdiği "Nevaî sohbetleri" Türkçeye gönül vermişlerin mekânında apayrı bir mevkie sahiptir. "Nevaî Sohbetleri"nin müdavimleri seçkinler, yakın takipçileri halk, rağbet edilen şey ise fikrin ve gönlün bezeği Türkçedir. Bu sohbetlerin müdavimleri önce sözün soy kütüğüyle, sonra siyasî ve ahlakî değerlerle nasiplendirilirdi.

O günlerde "Nevaî Sohbetleri"nin yabancı dil istilasına karşı takındığı tavır, bugün bizim için hâlâ mühim esaslardan biridir.

Dil ırmağının yatağını gürleştiren ve günümüze emsal olabilecek meclis halkalarından bir diğeri de Zatî'nin dükkânında yapılanıdır. Osmanlı medeniyetinin önemli şairi, Bakî'nin yetişmesinde, misk ve amber satılan bu dükkânın yerini unutmak mümkün müdür? Dükkâna uğrayan herkes, Zatî'nin tezgâhında tespîh tanesi gibi dizilen şiirlerden, kendini ifade edecek mısra, beyit, kıt'a, yetmezse bütün bir şiiri alıp götürmüştür.

Ne yazık ki Zatî'nin dükkânı "Nevaî Sohbetleri" kadar "disiplinli" değildir. Böyle dükkânlar sevgiyi, muhabbeti, dil zevkini aşlamakla yetinirler.

Asıl mesuliyet, dinin ve dilin inceliklerine vakıf: "Miskin Kul Hoca Ahmet, yedi atana rahmet/Fars dilini bilir de sevip söyler Türkçeyi" diyen mutasavvıflarımızın söyledikleri ile muhabbetini gürleştiren avam, halkayı daha da genişletir, di- liyle öğrendiklerini hayatına tatbik ederdi.

Anadolu'nun sağlam duvarına sazını iliştip dil-gönül ocağını tütüren, gürbüz halk şairlerimiz var ki onların meclis mekânı bütün Türk coğrafyasıdır. Dil bahçemizin berrak pınarı halk şairlerimiz, bin yıldan daha fazla devam eden bir

gelenekle konakladığı yerlerde gönül meclisini oluşturmuş, zevkimize, yaşadıklarımıza uygun söz şerbetini mayalamış, konuştuğumuz dilin güzelliğine güzellikler katarak, millet olma bağlarımızı kuvvetlendirmişlerdir. Çünkü insan için sanat, bir tür millî donanımdır. Bu donanımda fikir vardır, his vardır; bundan da öte “ortak ruh” vardır.

Halk şairlerimizin sesleri sabah ışığıdır, ışığı gören, ışığı duyan insanımız onlara kapısını penceresini açmıştır.

Devamlılığın bir neticesi olarak, elinde saz, dilinde söz il, ilçe, köy dolaşmanın vakti saati dolunca onlar da sözlü kültürümüzün akışına uyarak “Aşıklar Bayramı” “Aşıklar Şöleni” dediğimiz dil şenliğini bugüne miras bırakmışlardır.

Halk şairlerimizden “Aşıklar Bayramı” “Aşıklar Şöleni” şura meclislerinden, “Nevaî Sohbetleri”nden, dükkânlardan, dergâhlardan “Şiir Şölenleri”nden “Şiir Akşamları”ndan dünden bugüne Türkçemizden payımıza düşen gönül çıramızın şenlikleridir. Böyle şöenlerde Türkçe düşünen, Türkçe konuşan, Türkçe yazan kardeşler, ruh akrabalığı, keyfi içinde kelimelerin sıcaklığını, tatlılığını ikram ededururlar. Şair Behaettin Karakoç’un deyimiyle: “Gül yetiren bir gül verir, nar yetiren bir nar verir.”

Bir Şirin hikâyesi

Köylerde görev yapmış öğretmenler bilirler. Eğer lojman yoksa ev de yok demektir. Köylük yerde kira için ikinci bir ev düşünülmez. Şehre taşınan ailelerin evine ise genelde baba ocağından ayrılmayı düşleyen yeni çiftler taşınır. Onlar, ev tutma hususunda öğretmenlerden daha şanslıdırlar.

İlk görev yerim Saruhanlı'nın X Köyü "kiralık ev"i bulunmayan böyle bir yerdi. Köyde, muhtarın aracılığıyla önce Tarım Kredi Kooperatifi'nin ambarında kalmıştım. Burada kedi yavrusunu andıran iri farelerin her gece battaniyemin üstünde gezişleri, yastığımın üstünde kanguru gibi ön ayaklarını kaldırıp öylece bana bakışları, getirdiğim kedileri kaçırışları, Allah'ın her günü iki kilo peynir yedirişim ve gitgide sayılarının artması... Sonra yine muhtarın ilgisiyle köyün girişine ters yönde, bir kilometre uzaklıktaki bağ evine taşınmam ve bu bağ evindeki yalnızlığım...

Hepsi ayrı bir serüven... Bunları anlatmayacağım.

Asıl anlatacağım Halil...

Halil'i ilk defa köylülerin römork römork tütün dikimine gittikleri bir günün ilk ışıklarında çift kanatlı geniş tahta kapının ortasında dikilmiş, yüzünü göğe vermiş, ayak seslerimi dinlerken gördüm. Sonraları yedi sekiz yaşlarında, sönmüş gözleri göz kapaklarıyla örtülü, esmer tenli bu zayıf çocuğu böyle hep birilerini beklerken görecektim.

Bir gün öğrencilerime onu sordum. Adının Halil olduğunu söylediler.

Yetimmiş. Babası bir kazada ölmüş. Halil de doğuştan körmüş. Annesi yevmiye ile tütün dikimine gider, karşı komşulardan kimsesiz yaşlı nine, ona göz kulak oluverirmiş. Ben de birkaç kez o yaşlı ninenin solgun perdesini aralayarak Halil'e baktığını görmüştüm.

Anlatılanlar, insan coğrafyasının kader kıvrımlarıydı. Bulduğumuz yerlerde bu kıvrımların benzer acılarıyla defalarca karşılaşmışızdır. Fakat içlerinden biri bütün acıları hatırlatacak veya unutturacak kuvvette tesirini taze tutar.

Öğleyin Halil'i görebilirim arzusuyla eve gitmek istedim. Bakkala uğradım. Onu sevindirmek için şeker ve lokum aldım. Sanki uzun süredir görmediğim yakınlarım gelmiş de beni bekliyorlarmış gibi bir hisle yürüyordum.

Halil, geniş tahta kapının önüne çömelmiş, elinde çubuk, toprağı çırpıyordu. Ayak seslerimi duyunca durdu. Yüzünü yine göğe verdi. Yanına çömeldim: "Halil" dedim. Ses vermedi. "Ben köyünüzde öğretmenim." adımı söylemeye fırsat vermedi. "Öğretmenim! Öğretmenim! Öğretmenim!" İnce, duru sesi şırl şırl akıyordu. Onun serinliğiyle rahatlamıştım; elimdekileri avucuna bıraktım. O: "Öğretmenim" kelimesini diline pelesenk etmişti. Kalktım, uzaklaştım.

Artık ne zaman ayak sesimi duysa yüzünü bana çevirir: "Öğretmenim, öğretmenim, öğretmenim..." Ben ne söylersem söyleyeyim, onun cevabı hep: "Öğretmenim" olurdu. Köyde kaldığım süre içerisinde dostluğumuz devam etti.

Gün geldi, tayinim çıktı, köyden ayrıldım. Eski öğrencilerimden mektupla Halil'i soruyor, hâlâ arkadaş edinmediğini öğreniyordum.

Bir gece evimin penceresinden Bingöl'ün karlı tepelerini seyrederken tekrar Halil'i hatırladım. Uzun bir doluş süresiydi bendeki. Halil'in duygularını üstlenmişim; şiirini yazdım.

Ertesi gün öğretmenler odasında kimselerin olmadığı bir anda şiiri gözden geçirme düşüncesiyle okuyordum. Tam o esnada meslek dersleri öğretmeni Durak Bey, içeri girdi. Selâm verdi, ne okuduğumu sordu. “Şiir” deyince sesli okumamı rica etti. Okudum. Nereden esinlendiğimi merak etmişti. Halil’i anlattım. Gözleri doldu: “Bu şiiri bana verir misin?” dedi. Bir kâğıda yazdım, verdim.

Aradan kaç gün, kaç ay geçti, bilmiyorum. Bir gün postacı büyük bir zarf içine konulmuş, Şubat 1988 tarihli “Gül Çocuk” dergisini uzattı bana. Derginin sayfalarını çevirirken üzerinde adım ve bir miktar para yazılı çeki gördüm. Merakla sayfaları çevirmeye devam ettim. Arka iç kapakta; “Yıldızlar Üşümesin” adlı şiirim. Şiirimin altında şu not; “Gül Çocuk dergisinin açmış olduğu Cahit Zarifoğlu Şiir Yarışması ikincisi.”

Kitaplar kadar sevdim

Kitaplar da insanlar gibidir, bir bakar bağlanırsın. Çevrende olması, başucunda bulunması güven verir sana. Dostlarına hediye eder, tavsiye edersin. Sevmişindir bir kere, görmezsin eksikliğini. Kanına karışan, seni konuşturandır o. Zamanla üslubu, türü okunacaklar listesinde tercihini belirler. Çoğalmanı, yeni yeni kitaplarla tanışmanı ister. Onunla geçen saatler değerlendirilmiş saatlerdir. İçten dışa, dıştan içe tik tak işler.

Kitap bu. Okumayı da yazmayı da sevdiren böyle kitaplar yazarını da merak ettirir insana. Yazarına ve yazarının başka eserlerine ulaşmaya çalışırsın. Kolay mı iyi bir okuyucu olmak?

Kitap vardır, iticidir. Uzak durmayı yeğlersin. Yalnız o kitap değildir artık huzurunu kaçıran, tesadüfen bir okuyanyla karşılaşsan, kafanda bin bir soru. Böyle kitapları okuyana verdiğin en hafif ceza, “zevksiz” suçlamasıdır. Hele yazarını, kötülüklerin kaynağı, insanlık suçu işleyen, insanları zehirleyen bir yaratık olarak görürsünüz.

Kitap vardır; okuyucusunu küçümser, ciddiyetinden, konuyu ele alışından ürkersin. Yazılış hikmeti, soğukluğun çıplak belirtisidir adeta. Bir yerlerde malûm kitabın adı geçecek olsa, “okudum” der, konuyu kapatırsın. İstemezsin dargınlığın bilinsin. Gücün yetmez ifadeye, durup durup iç geçirirsin. Ve

merak tende bir kenedir, iç fısıltıyla sorar durursun; bu kitabı kimler okuyor acaba?

Kitap vardır, yaşı yaşına, başı başına uymaz. Kitap vardır, konusu seni açmaz. Kitap vardır, kıskançlığından başını kaldıramazsın, daraltır, dört duvar içinde bırakır seni. Kitap vardır, lafını etmeye değmez, kâğıda acır, mürekkebe üzüdür, yazarının diline pelesenk ettiği kelimeye küsersin. Kitap vardır, sorumsuz mu sorumsuz, cıvık mı cıvık! Teşrikleri okuma özürdür gözünde. Onu gördüğün rafa kıymet vermez, karşına yazarı çikacak olsa, konuşmaktan imtina edersin.

İnsanlar da kitaplar gibidir. Birini tanırısın hayatın değişir. Duruşu, fikirleri, sesinin sıcaklığı bağlar kendine seni, kopamazsın. Ondandır ayrı geçen saatler gurbete düşmüş saatlerdir. Çevresini, kaynağını tanımak istersin. Tarafından önce yolunu, yerini, sonra biyografisini araştırırsın. Okursun... Sen bıkmazsın, o bitmez.

Şükredersin tanıştığın güne. Minnet duyarsın tanıştıranlara. Onu sever, hayranlık beslersin. Hele dini senin dinin, milliyeti senin milliyetin ise, mutluluk, muhabbetine tespih gibi dizilir. "Dost"un yaptıklarını yapmak, yaşattıklarını yaşatmak temel dileğindir. Benzemeye çalışırsın ona. Senin için o, toplumda bir 'özel'dir artık. Zor günlerinde, sevinçli anlarında bir seslensen yanı başında olacaktıymış hissine kapılırsın. Duanı esirgemez, duasından mahrum olmak istemezsin. Zannedersin ki bütün yazdıkları sana. Bütün yazdıklarına ulaşmak istersin.

Bezekli kabule ne hacet, şairin dediği gibi: "Figan idem derunuma cihânı âşinâ kılâm." der, onun için varlığını ifşa edersin. Müelliften esere, eserden müellife yol çizilmiştir artık.

Ben böyle sevdim yazarlarımı.

Şehirli

Şehirli, fantezi zenginidir, merakları, kaprisleri, arzuları, zihninde oluşturduğu idealler, duygu ve düşünce dünyasını tetikler. Kışkırtıcı zekâsı devreye girdiğinde yargılara karşı korkusuzdur. Serlevhası kocaman bir ‘hayır’la başlar, ‘evet’le biter. Uyumsuzluklarıyla uyumu, iflasla kazanmayı başara bilir. Toplar, dağıtır; dağıtır, toplar; bundandır ki gelişme hep şehirde olmuştur.

Şehirli, “nankör yeni”ye değer verir, klasiklerini süs olarak kullanmaktan ifrat derecesinde zevk alır, “abide” meftunu olduğundan dondurmak ister bütün emek ürünlerini. Övünmesi aşikârdır, yıldızlı ortamı sever. Kullandıkları eridikçe yenisini diker Alamut Kalesi gibi. Gösteriş şehirlinin vazgeçilmezidir.

Her şehirlinin bir entelektüeli, bir de kulesinden her an atabileceği kölesi vardır. Muhitini bu iki uçtan oluşturur. İki eksi çarpımı ile bir artıyı edinir, çarptığını çoğaltır, böldüğünü azaltır. Zıtlıkların elektriğiyle edepli olmak, edebini duruma göre değiştirmek onun marifetidir.

Doğuştan kimliklidir ve doğasını bilir şehirli. Bir şehirliye hangi imamın arkasında durabileceğinizi, merkezin neresinde konaklayacağınızı, her mahallenin meziyetini, her caddenin arka sokaklarını, bir kubbenin topolojisini, şehrinin topografyasını, ihtiyaçlarınızın cevabını sorabilirsiniz. Kadınların icra

ettiği arabesk şarkıları, neden erkeklerin okuduğu türkölere tercih edildiğini de! En çetrefilli işareleri, en girift soruları ve kanlı sargıları çözmekte mahirdir o.

Şehirli, uğraşıyla genişler, ortak akılı yontarak değerlen-
dirir. Hoşlanmadığı şey yalnızlıktır. Şehirli yalnızlığı nadiren yaşar. Aktör ağabeyleri, artist ablalarıyla alanını büyütür, sonsuz düşlerden faydalanır. Şehrinin mevkilerine birdenbire konmak ister.

Şehirlinin işi, şehrin yerlisi olduktan sonra zorlaşır.

Şehirler ve kitapevleri

Tartışmam gereken konuları uluorta gündeme getirmem. Sohbetine müptela olduğumun konusuna da zemin hazırlar, masa üstündeki çerçöpü kaldırırım. Konu, uğraşımın dışındaysa mesafeli durur, çok zaman bir iki soruyla katılır, çoğunlukla dinlemekle yetinirim. Konuya göre adam, adamına göre konu seçimine genelde dikkat ederim. Eskiler bunu “söz var halk içinde, söz var hulk içinde” ifadesiyle vecizleştirmiştir. Konuşup tartışılacak kişinin tabiatına, bilgisine ayrı bir dikkat gösteririm.

Sanatçı veya sanatsever dostlarımla birlikteysem bir şiirin mısraına, bir metnin cümlesine, bir romanın kurgusuna ayıracağım kadar zamanı gönül rahatlığıyla ayırırım. Sanat-edebiyat dergilerini, suyu bulandıran politikayı tartışırım. Ayırılma vakti geldiğinde, sonuç ne olursa olsun kendimi mutlu addederek ayrılırım. Dostlarım; aydınlatırlar, rahatlatırlar beni. Bilmek, öğrenmek istediklerimi daha bir anlamlı kılarlar. Çünkü onlar, konusuna bilgisine hâkim, söz söyleme güzellik ve kudretine sahip insanlardır.

Bugün, şehir sohbetlerinin müdavimi isem, her ayrılışta “biraz daha kalabilseydim”i bir ince sızı gibi içimden geçiriyor isem kendi atmosferini oluşturmuş şehrimi güzelleştiren dostların varlığından... Böyle olmasaydı aradığımı bulamadığım günlere nasıl göz yumar, nasıl tesadüfen ara-

ya girenlerin, gelişigüzel ortaya atılmış düşüncelerin mülayim insanı, bağnazca aktarılan siyasî anlayışların sabırlı dinleyicisi olurdu?

Düşüncelerimin iklimini oluşturan yaşadığım şu küçücük şehirde sanattan, edebiyattan kimlerle konuşur, ekonomi, siyaset, iman ve ahlak meselelerine kimlerle kapı aralar, tarihe kimlerle yolculuk yapar, belgeler kimlerle sergileniri bilmeye kendimi nasıl mecbur tutardım? şehrine huzur verenlerden biri olmayı beceremeyen insanlardan uzak durdum. Yoksa kaçınılmaz olurdu kalp kırmak, ipin ucunu kaçırmak.

Bana şehirli olma zevkini aşılayan, yaşadığı şehre yakışan dostlarımdır. Nerede olursak olalım, bulunduğumuz mekânlar sohbetlerimizle güzelleşir. Ayaküstü de olsa kitapevlerindeki sohbetin tadı bir başka kıvamdadır.

Her şehirde “okur yetenek”lilerin müdavimi olduğu ve o kitapevi sahibince konuşma, tartışma ortamı müsaitleştiren bir zemin vardır. Bizim okurların uğrak yeri de “Batı Kitapevi”dir. Okumayı seven her hemşerim bu kitapevini, Batı’nın okutma gayretlerini, okurlarını, onların toplumun gelişmesi için yaptıkları çalışmaları bilir. Bu kitapevi, okumak isteyenlere her türlü kolaylığı sağladı. Kitaplarını ödünç verdi, veresiye verdi, hediye etti; bir dergi, bir gazete gibi okuyucu kitlesi oluşturdu. Bir zamanlar şahsımızın da eksik olmadığı o küçücük dükkânda kitaplardan esen rüzgârlarla dalgalanır, yine kitaplarla durulurduk. Bizde kitap okumak, şehrimizin kitapevleri zemininde bir yarıştı; hepimizin kazandığı bir yarış.

Bu yıl, şehrimizde 14’üncüsü düzenlenecek olan “Hazar şiir Akşamları” tasarısı, ilkin böyle bir kitapevinde gerçekleşti. İl dışından davetimizi kabul eden üç şairle yola çıkmıştık. Hâlâ o günleri hatırladıkça heyecanlanırım. Daha önceleri şiirlerine meftun olduğumuz şairlerle tanışıklığımız bizlerde ‘yazma arzusu’ doğurdu, yetenekli olanlarımız bir

bir kendilerini göstermeye başladı. Yılda bir yapılan “Hazar Şiir Akşamları” yetmedi; bir grup arkadaşıla “Bizim Külliye” dergisinin çatısını kurduk. Şehrimizden “Merhaba dostlar” dedik, sesimizi ülke okuruna duyurduk. Türkiye’nin dört bucağından ve kardeş ülkelerden dergimize nefes katan dostlarımızla “ses bayrağı”ımızı en uzaklara ulaştırmaya çalıştık.

Aşk ateşi mazi ister-I

B abam, yaşadığı şehri yoklukla anlatır, yedeğindeki yoklukla dili dönerdi. “Sabahın köründen, gece geç vakitlere kadar çalış çalış, ortada var olan yine de yokluk.” derdi. Evi sığınak, kıyafeti örtünmeden ibaretti. Babamın, susmak bilmeyen yokluğuna karşın besleyip büyüttüğü şey sabır ve şükürdü. Nasırlaşan fukaralık döneminde ona şehirli olduğunu hatırlatan tek husus gelenekleri; kapı komşu ilişkileri, bayram, düğün şölenleri. Her şeyin masrafsız olanını severdi babam.

Annemin şehir sohbetleri yok denecek kadar azdı, onunla girmezdik şehir sohbetlerine. Öksüz ve yetim büyüdüğü dayı evinden, koca evine geliş güzergâhını upuzun çizer, öylece kalırdı. Odalar, hol, mutfak, salon ölçüsünden biraz büyük bahçe ve çıkmaz sokak, bütün şehir mekânı, Elazığ'ı buydu annemin. Caddeye bıraksanız dar sokaktaki evi bulamazdı. Annemin şehri de mazisi de babamdı.

Ağabeyimin şehirli mazisi gözlerimdeki buğuyu az da olsa sildi. Müezzinlerden önce uyanışını, sabah ezanını bekleyip sonra camlara, şanışenlere, cumbalara, damlara doğru uzun uzun “simiiit simiiit!” diye bağırışını, simit çığırışlarından sonra, gün ortasına doğru elmalı şeker satışını, çocukluk hayalleriyle izlerdim. Gençliğine sakallıkla girmişti ağabeyim.

Örülü saçları tülbentten sarkmış genç kızların ağabeyimden su alışları, kovalarına boca edişleri ağabeyimin göğsünü kabartırdı. Kendisini Ferhat'a benzetişine içten içe özenirdim.

Sakalıktan sonra da hiç boş kalmadı ağabeyim. Dinlenmek nedir, bilmezdi. Biriktirdiklerinden bir yaylı araba aldı, sonra yaylı arabayı satıp fayton aldı. Rahmetli annem, ağabeyimin bütün koşuşturmasına rağmen, bir baltaya sap olamayacağını, iç sızılılarıyla anlatır dururdu. O dönemler bizim için hayat, fukaralık ile terin çarçabuk kaynaştığı boğaz tokluğuna yaşanılırdı.

Ağabeyim sonraları hiçbir işte dikiş tutturamadı, erken yoruldu. Koptu şehir hayatından. Bugün, belki de başarısızlıkları yüzünden çalışmaktan nefret ediyor. Hayat tarzının ahengini yaşadığı şehre kattığının farkına dahi varmadı. Hırsını, aşklarını hep saklı tuttu. Yenilgilerini avutacak alışkanlıkların esiri oldu. Büyütemedi çevresine tuttuğu aynayı.

Ağabeyimin şehirli olma idraki mahalle fırınından çıkmış iki sıcak somunu evine götürmekti artık.

Üç kız kardeşim bir ablam vardı hane içinde. Dördü de on dördünü bulmadan evlendirildi. Ablam ve kızların ortancası şehirden köye gelin gitmişlerdi. Sanırım "köy hayatı kabir hayatıdır" diyenler, sonradan köylü olmuşları kastederek söylemişlerdir. Ablam kırkını bulmadan vefat etti. Ortancaya Allah uzun ömürler versin; köylü mü, şehirli mi olduğunu hâlâ bilmez! Bizler de bu hususta bir karara varmış değiliz.

Geç de olsa anladım; şehrimizin eylül tarafındaydık biz. Kolay para kazanmaktan, sanattan, zevkten, yaşadıklarımızın inceliklerini yakalamaktan uzak, sarı solgun tarafında... Çocukluğum, şehrin eylül tarafında kaldı. Ama şimdi nakledilmeyen, anlatılmayan yalnızca hatırladığım, hayatımızın o kuytu noktalarına serpilmiş küçük renklerden ne kadar mutlu olurduk.

Aşk ateşi mazi ister-II

Bana şehirli olma zevkini aşıl原因, şehir gerçeklerine yönlendiren şehrengiz yazarlarıdır. Şehirleri, şehrini yazanları okudukça feneri tekrar mazime çevirdim yahut okuduklarıma mazimi ekledim. Şehirimde gözden kaçırdığım güzelikleri yaşanılır tazelikte tutmaya çalıştım. Çünkü bugünün kıymetleri geçmişte hatırladıklarımızdandır.

Şehrengizlerden en fazla tesiri altında kaldığım, okudukça edebî sarhoşluğa girdiğim Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Beş Şehir"i... Büyük şairliği arzulayan, sözün güzelini gerektiği kadar ciddiye alan Tanpınar, "Beş Şehir"ini kalp nağmeleriyle enginleştirmiş, şehirlerin mazisini orada yaşayanların lirizmiyle doldurmuş, bir şehir hikâyesi nasıl yazılır dosta düşmana göstermiştir. Kaybolan şehirlerimize duyulan özlemi çözüp dillendirmiştir. Yeni şehirlerin evlerine, sokaklarına, caddelerine oturtulamayan sevgileri, dil teknesinde aşkınlıkla, huşuyla yoğurmuştur.

Ben, şehirli olmamıza ihtiyaç duyulan güv kaynakları Tanpınar'ın mazi anlatımında buldum. Bulduğum mazinin parçası olmakla beslendim, şehir kültür kaynağımızın edep olduğunu öğrendim. Dağınık başımı mazimin göğsüne yaslayarak için için ağladım.

Elimde Pandalis Prevelakis'in "Bir Şehrin Hikâyesi" kitabı var, kitabın 83. sayfasında Pandalis; "Geçmişte kalan hayatın

sanatlarını ve geleneklerini unutan kişi, insanların mücadelesi ve meraklarının eseri olan hayatın kendisini de unuttur.” diyor. Doğru... Hakikat, Giritliyi de Elazığlıyı da ışığına çağırır. Yaşadığım şehir, vatan coğrafyasının bir parçası ise şehrimin mazisi benim için millî tarihim kadar önemlidir. Hangimiz, mekânımızda geçmişimiz ile geleceğimizi bütünleştirecek armoniye muhtaç değiliz ki. Hangimiz meyveye durmuş bir ağacın, bir çiçeğin dalı olmak istemeyiz ki. Mutluluk, uyumla başlar.

Beni yörüngesinde tutan şehir kitaplarının ikincisi “Altıncı Şehir”. “Uzun Çarşının Uluları”nı ve “Beş Şehir”i okuyup “Altıncı Şehir”i yazan Ahmet Turan Alkan, “Nerelisin?” sorusuna cevap olarak çocukluğunu ve gençliğini gösteriyor. Alkan; Türkleşmiş, Müslümanlaşmış bir şehrin çehresiyle anlatıyor mazisini. Anlatışında Sivaslı var. Çocukluk, gençlik, komşu, arkadaş derken çevre ve eşya ile insan uzlaşmasının tekrar hafızalara nakşedilmesi var.

“Altıncı Şehir”in uyandırdığı intiba bu kadar mı? Sivas’ın şahsında bütün Türk şehirlerine ödenmiş bir borç ve iç rahatlığı var. Sokaktan eve dönmüşüm, her yanım yara bere içinde ben varım. Bırakayım da o çocukluk günlerimi A. Turan Alkan anlatsın: “Çocukluğunu altmışlı yıllarda yaşayan nesil için sokak, eğlenceye açılan başlıca kapıydı; evin içi büyüklerin ciddiyet merakından ve belki de yersizlikten bir resmiyet kalesi hüviyetine bürünmüşken sokak, kendi kanunları içinde canımızı güç bela atabildiğimiz bir hürriyet havasını soluturdu. Malî durumu ne olursa olsun her çocuk, sokağın demokrat havasından alabildiğine istifade edebilirdi. Üç kurşuk cıncık, her zaman bedavadan temin edilen metdeğnek, kurban bayramı sonlarında daha da bollaşan aşık, gazete ve ambalaj kağıtlarını sicimle sararak imal ettiğimiz top, o da bulunmazsa değirmice bir taş (eneke) ve paslı bir konserve kutusu, çocuk muhayyilemizin sınırlarını enginleştiren sudan

ucuz oyun aletlerimizdi. Sonradan bisiklet ve meşin top so-kağın o eşitlikçi havasını sarsıverdi. Top sahibi -gayet tabîî olarak- kendi takımını kurma hakkına sahipti, hatta bazen karşı takımı bile. Bisiklet ise rüyalarımızın vasıtasıydı. Değil bisiklete binmek, bisiklete binmeyi bilmek bile saygıdeğer bir imtiyazdı.”

Şehirlerimiz arasındaki günlük hayatın ve hafızalarda kalanların tıpa tıp benzer oluşu bizleri hayrete düşürmemeli. Altıncı Şehir'i okuyan her şehirli, anılarından büyük bir parça bulamadığı takdirde çocukluğunun kafes içinde geçtiğine yanmalı.

Bugün, gelişen şehirleşmeye uygun “manzarası, mimarisi ve halkı arasında halis ve tam bir ahenk” kuramamış, huzur kaçıran mekânlar, sosyal sivrilikler peydahlamışsak; içimizdeki düne ait güzellikleri nakledecek kalem yokluğundandır.

Ah, akıl fukaralığı! Kahvehane sohbetlerinde fütursuzca harcadığımız kelime hazinemizi, kalem sohbetlerine ayırıp harcayabilseydik, kırılıp kenara düşer miydik?

Hasret ıbanı

Sait Faik'in "Bir İlkbahar Hikâyesi" gidenlerin ve kalanların uzun süren hasadını yaşatmıştır bende. "Bir İlkbahar Hikâyesi"nin kahramanı on iki yaşlarında bir çocuk. Babasının tayini nedeniyle yaşadıkları şehirden yaylı arabayla ayrılmak zorunda kalırlar. Çocuk, bu yolculukta hastalanır. O kışı, yeni yerleştikleri kasabada kiralanan bir evin odasında geçirir. Sokağa çıkamaz, okula gidemez.

Bahar gelmiştir. Çimenlere, çiçeklere domur domur çiğ düşmüş; güneş sıcaklığını göstermiştir. İşte böyle bir sabah çocuğun odasına pencereden bir kuş girer. Hayır, kuş değil, bir ışık... Yaşıtı olan karşı komşu kızı, cep aynası tutmuştur kendisine. Sever bu oyunu. Ertesi gün çocuk da bir cep aynası alır, komşu kızıyla ışık oyununa başlarlar.

Aradan bir süre geçer ve yine babasının tayini çıkar. Yine eşyaları yaylı arabaya yükler, yola düşerler. Çocuk, yolda ağaçların yaprakları arasında sızan gün ışığını görünce komşu kızıyla oynadıkları aynalı ışık oyununu hatırlar ve içli içli ağlar. Ailesi, ayna oyunundan habersizdir; bu ağlayışa bir anlam veremez.

Yıllar sonra bu ışıklı sevgi oyununu, bu oyunun mahsulü ağlayışı bir daha yaşayamadığını kabullenen kahraman: "O zamandan bu zamana tam otuz sene geçti. Kimsenin yüzüne ayna tutmadım. Kimse yüzüme ayna tutmadı." der, iki sayfaya sığdırılan hikâyesini bitirir.

İnsanı gurbete savuran nedenler dağlardaki çiçekler, böcekler kadar çeşit çeşittir. Fakat “Bir İlbahar Hikâyesi”ni okuyunca kasasını dolduran hemşehrilerimin, çevresine bir parça ekmek yedirecek güce erişince her şeyi yüzüstü bırakıp: “Bu balkondan çok seyrettim bu denizi.” iç geçirmeleriyle şehrimizden âdeta kaçarcasına uzaklaşmalarına bir anlam vermekte zorlanır oldum. Yalnız ben mi; onlar da gidişlerine sağlam bir zemin bulamamış olacaklar ki karanlıklarına bir yerlerden bir an sılanın güneşi sızdığında kendilerini huysuzlaştıran, umutsuzlaştıran, kaçmak için çırpındıkları dar muhitemiz, tekrar hayal edilen mekân olur.

Zaman böylelerinin sıla özlemlerini daha bir katmerleştirir, hatıralarını daha bir yoğunlaştırır. Artık onlara düşen, ihtimal dönüşler için yollarına çıkanları, çıkmamışlarla denkleştirmek, sıladan haberleşmeye çalışmaktır. Vücutları kadar irileşir hasret çıbanı. Önlerinde, artlarında bitmek bilmeyen memleket hikâyeleri, memleket türküleri! Ah Elazığ, ah Erzurum, ah Sivas, ah ah... seni uzaktan sevmek aşkların en güzeli!

Yıllar sonra baba ocağına uğrayan İshak Sunguroğlu “Harput Yollarında”da anlatıyor: “Büyük dış avlunun bir kenarındayım. Etrafı tetkik ediyorum. Bu taş ve toprak yığınlarının arasında hâlâ yaşayan ve bir zamanlar dış avlumuzu süsleyen gül ağacına gözüm ilişiyor. Gülün yanına yaklaşıyorum; bizim Tevrüzü Gül!”

“İşte şimdi bütün bir aile varlığından ve servetinden bana yegâne miras olarak kalan bu tek gül ağacı! Bu gül ağacı ki vaktiyle mevsiminde bembeyaz açar ve bahçemizi kokular içerisinde bırakırdı. Artık duramadım... Kendimi bıraktım. Hüngür hüngür ağlıyorum.”

Sunguroğlu’nu ağlatan, Tevrüzü Gül olamaz. Tevrüzü Gül, yerini sevdi mi bütün yaz açar, adamın üstüne o lâtif kokusunu sindirir. Sıla gönüllü, onu eline geçirdi mi yakasına

takar, fiyakasından geçilmez. Sunguroğlu'nun gözyaşlarıyla işaret ettiğini şair Dilaver Cebeci "Harput'ta Bir Gün" adlı şiirinin son iki mısrasında şöyle dile getirir: "Rahmet o ma'mureyi aziz kılan erlere / Esef olsun yüzüstü bırakıp gidenlere..."

Gurbetteki hemşehrilerimiz Elazığ'ımızın uç beyleridir. Bize dair bir kanaat edinmek isteyenler evvela gurbete savurduğumuz evlatlarımızla dirsek temasını sağlar. Sıladaki annelerin, babaların, kardeşlerin, arkadaşların hemen hemen bütün mizaçlarını kendilerinde toplayan gurbetteki evlatlarımız, şimdiye dek bizleri sıkıntıya sokacak bir davranış veya ahlak zafiyeti göstermediler. Eğer Elazıglılar ilimiz dışında seviliyorlarsa, bir saygınlıkları varsa, gurbetteki hemşehrilerimizin olumlu tutum ve davranışlarında bunun büyük etkisi vardır. Her Elazıglı "Elazıglıyım" demenin sorumluluğunu bilir. Kanasını doldurup gitmiş olsa da...

Sunguroğlu'nun "Harput Yollarında"sı dört cilt, devasa bir eser... Hele bizler için oldukça kıymettar. Muhabbetimizin nikâh defteri ancak Hazar Şiir Akşamları'na gelmiş ve Elazığ'ı bu vesile ile görmek nasip olmuşsa ve içmişse bir bardak çayımızı, bir kâse çorbamızı içmiş Maraşlı şair Ali Akbaş'ın "Issız Yurt"u. Ali Akbaş, gurbetteki her Harputlunun okuması, daha doğrusu ezberlemesi lazım gelen bu şiirinde kendinde olanı Elazığ'a vermiş. Görüp sevdiğine sahiplenmenin örneğini sunmuş. Şiirin yalnızca bir bölümünü alıyorum.

"Çitten bahçeye atladım
Göllü Bağ'dan gül topladım
Birini yâre sakladım
Neylemeli gülsüz gülü
Gülüm bu gül Tebriz gülü"

Rahman sevgisi, bizi hatırlayıp güzelleştirenlere! Rahman sevgisi, yüzümüze ayna tutanlara! Rahman sevgisi, coğrafyama; coğrafyamın dağına, mermerine, çeşmesine, ova-

sına, gülüne şiir yazana. Benim yerli olma zevkimi çoğaltıp süsleyenlere, sahiplenme duygumu yeşertip gürleştirenlere. Rahman sevgisi, bir gül de ben diktim sılama, diyenlere. Rahmet, giderken bizi ağlatanlara...

Bahaeddin Karakoç da bizleri yâd edip yâr sofrasına tuz katanlardan:

“Harpüt'ta göklere daha yakındım
Kartal gibi enginlere bakındım;
Sis örtüsü görüşümü kapattı
Gördüğüm dinginlik kalbime battı.”

Yalnız gidenler de mi bulunur hasret çıbanı? Ya eli ayağı bağlı kalanlar? Onlar ister ki hangi şartlar altında olursa olsun her çekip gidenin geride bıraktığı bir şeyleri bulunsun; seslerini, bakışlarını, tebessümlerini hatırlatacak bir şeyleri...

Şimdi bütün bir aile sofraya oturmuşuz, tam o sıra bibi, teyze, emmioğlu, dayıkızı, birer birer kapıyı çalmış! Kasasını doldurup giden de dertlere duçar olup gelen de kapıyı çalmış! Herkesin yüreğinde bir ayna... Sokakta, çarşıda, pazarda herkesin yüreğinde bir ayna... Beni duyanların yüreğinde bir ayna...

Bu ayna bir zamanlar Elazığlı şair dostumuz rahmetli Şeref Tan'ın mısralarında bize şöyle tutulmuştu:

Gençler sıra sizlerin, kurban sizi verene
Ve binlerce teşekkür sizi yetiştirene
Di hadin başlayın “Aş yedim dilim yandı”
Bi ah çektim derinden “Köz düştü kilim yandı”

Adam dediğın denize akar

Adam dediğın, şehrine muhabbeti, yüreğinin derinliklerinde sevda saklar gibi saklamalı. Sılaya tutkusu, bal arısının peteğe tutkusunu andırmalı. Gurbette gezindikçe memleket kokmalı. Bir Emrah, bir Sinan, bir İbrahim Hakkı gibi, adı anıldıkça, memleketini hatırlatmalı. Kokusuyla kendine çekmeli memleket insanını. Silasına muştular sunmalı. Muştular almalı.

İnsanı yönlendiren fikirlerin kaynağı duygular; duyguların aşılınması, yeşermesi, meyveye durması çilesine katlandıklarımızla sağlanır. Sağlanmışlar; mevcut bina üzerine inşa edilir. Mevcut bina ata ruhlarının bulunduğu mekândır. Adam dediğın, ata ruhlarına karışmaya durduğunda toprağına kazma vuran olmalı.

Bilinçli mensubiyet, gurbet adamına güven verir. Mevlâna: “Her birimiz, ömrümüzün başlangıcını söyleyelim; hangimiz daha yaşlı; bu anlaşılınca susalım gayrı.” der. Dilin rüzgârı olan söz, kuvvetini yaşadığı coğrafyadan alır. Bizden önce yaşananlar bir dayanaktır bize. “Dayanaksız özne” kültürümüzün yüklemine taşıyamaz. Söz meclisinde hak sahibi olamaz.

Mevlâna'nın söyleyişteki maksadı farklı olabilir. Ama ben, şehrimizin yaşını öz yaşımız olarak kabul ediyor, mazisini, mazimiz olarak görüyorum. Maziden kopmak olmaz. Adam dediğın, memleketten bağıni koparınca üstüne çığ düşeceğini bilmeli.

Şehir sohbetlerinde çürümeye yüz tutmuş gelenek ve sembollerin canlandırılmaya çalışılması “şenlik” çerçevesine dâhildir. Eskiye yâd babında konuşulur, konuşulduğu yerde kalır. Sohbetin tutucu kıvamı “şenlik olsun”a ayarlıdır. Haya-
tın asıl yüzü “değişim”e monte edilir. Değişmeye yüz tutmayanın sılası, kenar mahallenin çıkmaz sokağıdır.

O, mahallesinden çıkınca her yerde, her zaman gurbeti yaşar. Bunların hemşehriliği kısırdır, dar alanda şamataya, ucuz kahramanlıklara dayanır. Mizaçlarında abartmak vardır, memleket evlâdını manen ve maddeten dolaylı vergiye tâbi tutmak vardır; istismar etmeye ve istismar edilmeye müsaittirler.

Anlatmak istediklerinin bütünü “ben de sizdenim, elimden tutunuz” fukaralığı. Adam dediğin, muhabbetin dozunu ayarlamalı.

Muhabbetin dozunu ayarlamış yolcu, olanlar ile olması gerekenleri böler, çıkarır; kalanı yol azığıdır. Yol uzadıkça azık kıymetlenir. Kıymetlisini harman gibi savuranların künyesinde yeller eser.

Geçmişe dair nelerin anılması, korunması ve dile getirilmesi herkesten fazla eser sahiplerinin sorumluluğundadır. Yaşadıklarını ve yaşadığı mekânı dile getirmeyen sanatçı, annesi tarafından dahi “tariz” edilir.

Muhammed Hüseyin Şehriyar “tariz” edilenlerden biri. Onun “Heyder Baba ıldırımlar şahanda / Seller sular şakıldayıp ahanda / Gızlar ona sef bağılyıp bahanda / Selâm olsun şövketime elüze / Menim de bir adım gelsin dilüze.” dizeleriyle başlayan “Heyder Baba’ya Selâm” şiiri, doğduğu mekâna en harlı armağandır. Hem atasının hem Türkçenin gönlünü dağlar gibi içli söylemiştir. Adam dediğin neyle zenginleşeceğini bilmeli.

Şehriyar’a “Heyder Baba’ya Selâm” şiirini yazdıran otuz beş yıllık sıra duygudaşlığıdır. Onun duygudaşlığı,

onun “selam”ı, bütün illere, obalara dağılmıştır. Selamı alan Bayburt’un, Elazığ’ın güzide evlatları sılada yaşadıklarını hatırlamakta gecikmezler.

Fırat Kızıltuğ’un, “Heyder Baba’ya Selâm” a karşılığı yirmi dört bölümden oluşan “Bayburt Şikesteleri”dir. İşte ilk bölümü:

“Şehed Osman, üz sürmege daşına
Geldim, diyim neler geldi başıma,
Nesahat ver alıp beni garşına

Çınar yihılsa da kökü devrilmez,
Helallığa gelen geri çevrilmez.”

Esat Kabaklı’nın “Göllübağ’a Selam”ı türkü olup rüzgâra karışmakta; artık nereye kadar gider, muhabbetini kimlere ulaştırır, bilinmez.

“Yadelerde melül mahzun gezerken
Gökyüzünde bulutları süzerken
Gara guşlar hayalimi bezerken
Gönlüm düştü memleketin ağına
Hasret kaldım bizim Göllübağ’ına

Göllübağ’ın gayaları daşları
Seyrantepe, Gırhguyu’nun başları
Ağ buludun mintanının yaşları
Berekettir toprağıma elime
Vurdu hasret kalemime dilime.”

Sıla duygudaşlığında ana, çocukluk, konu-komşu, dağ-toprak, iklim gömleğini sıkın bulut, bütün bir hayatı meydana getiren unsurlar hep paylaşım hâlidir. Uyumda yumak, sevgide su gibidirler. Adam dediğin, serinleyeceği yeri bilmeli.

Gurbet karanlığına ışık, sıla haberidir. Güneşin en parlak, en şefkatlisi sıla haberiyle doğar. Küçücük bir sıla haberi

göz çanaklarına dolmuş bulutların dağılmasına, toprağın-
dan kopmuş, koparılmış her insanın “Bir göreydim ayrılığı
kim aldı / Ölkemizde kim gırdı, kim galdı” merakına yeter.
Ancak her haber düz, her ulak berrak olmaz. Adam dediğin,
okumasını bilmeli.

“Hayat belki de göç etmekten ibaret.” der, Rengin Soysal.
Ayrılıklara alışmak gerekir. Silasına muhabbeti eksiltmeksizin
parçadan bütüne iz bulamayan, karışıp kaynaşmayan hem-
şehrime yanarım.

Adam dediğin, denize akar olmalı.

Geçmiş yaz türküleri

19. yüzyıl Harput'unda sosyal hayata şifahi kültürle hazırlanan genç kızlarımız, güzel söz söylemede, güzel konuşmada kendileri gibi okuma yazma bilmeyen yaşıtı erkeklerden kısmen üstün idiler. Onların bu üstünlüğü; daha çocuk denecek yaşta bir anlatıcıya çırak olmalarından kaynaklanırdı. Halk edebiyatı müktesebatına sahip bir ebe, teyze, bir masalcı nine veya bir mani dizici himayesinde büyüyen kız çocukları, kendinden sonra doğan kardeşlerin, yeğenlerin, komşu bebelerin bakımına âdeta mecbur tutulurlardı.

O dönem Harput'unda bir genç kızın aile çevresi, mekâna uyumu, ezberi, tertip ve düzeni aynı zamanda zekâsının ölçüsüydü. Kız çocukları asla dışlanamaz; evden sokağa, sokaktan mahalleye, mahalleden şehre sürekli hareket halinde hayatı düzenleyen toplum disiplini, onların giyimine, davranışlarına, konuşmalarına siner, geniş zamana yayılır, sorumlulukları da o derece artardı. 19. yüzyılın ilk çeyreğinde Harput'ta yirmiyeye yakın mahalle vardı ve her mahalleli kendi mahallelisini bir şekilde sahiplenirdi. Nineler, teyzeler, ebeler hane içinden olmasa da bu sokaktan, bu mahalleden insanlardı.

Kızlarımız, çocukluktan genç kızlığa geçtiğinde başına oyalı yazma bağlar, sözlü kültür dışında sağlıklı yetişmesini sağlayacak düşünce ve hayalleri terbiye edici başka unsurlar da eklenirdi. Genç kızımız artık kanaviçe, oya, iğne, tığ, renk

uğraşları arasındadır. Düşlerini, düşüncesini ipliğin renkleri ile ipliğin nakışları ile fısıldar, içindeki rüzgâra el işlemleri ile yüzlerce pencere açar, kendince sosyal hayatla bağını perçinlerdi. Güzel konuşmak, zarif davranmak, her türlü sergide uyumlu nesnelere bir araya getirmek ve uyumlu olmak kadına, kadının meziyetlerinden şeref yap olmak erkeğe düşerdi. Sonuçta anlayan, anlatan kadındır, muhatabı erkek.

Genç kız, öyle ulu orta yerlerde pek görülmezdi. Onun bezekli suretini aile dışına taşıyan, konu komşu veya tesadüfen köşe bucakta görmüş sevdalılardı. Genç kızların işlemleri, mutfak becerileri, zarafetleri, terbiyeleri komşular tarafından anlatılır, adını olur olmaz yerde anmaktan kaçınılırdı. Genç erkeklerimiz genelde abartılarla anlatılan meçhullerin esiridir. Esaretinin tesellisi ise meçhul hanımlar için yakılmış kadim türkülerdir...

Harput'ta her türkümüzün bir hikâyesi vardır. Nesibe Türküsü, Hayriye Türküsü, İri Güllü, Hafız Nuri aşkını anlatan türkü; "Meteristen ineydim / Güllümgile gideydim", Hafize'yi anlatan türkü: (türküde Hafise, Hafo olarak geçer) "Hafo'mun evi Kayabaşı'nda /Oyalı yazma yandı başında /Şevki'nin aklı yoktur başında." "Anadolu'nun romanını yazmak isteyenler ona mutlaka bu türkülerden gitmeli" görüşünde olan Tanpınar ve "Memleket ahvalini onlardan sor" diyen şair ne kadar da haklı. Hâlâ Anadolu'nun yazılmamış romanı türkülerde saklı, hele o dönem kadınları için söylenen türküler...

Harput'ta ifşa olmuş kadınlara türkü yakıldığından olacak; atadan anneden sözlü kültüre aşına Harputlu âşıklar, halk içinde aşklarını ima edebilecek türkülerden uzak durmuşlar; dramlarını gazelle, müstezatla ifade etmeye yönelmişlerdir. Bestelenen gazeller, müstezatlara gizlenmesi gereken sevdaların perdesi olmuş, ne âşığa ne maşuka zeval vermiştir.

Harput'un kültürünü, sanatını ayrıca bu kültür ve sanata emeği geçen büyükleri anlatan İshak Sunguroğlu'nun "Harput

Yollarında” adlı eserinin 2. cildinin 309. sayfasında bulunan Çeribaşı Ali Bey’in hayatı ve gazeli tespitimize has bir örnektir. Çeribaşı Ali Bey, Sunguroğlu’nun eserinde halk şairi olarak geçer. Yakışıklı bir delikanlıdır ancak sevdiğinden bir işaret alamaz, sevdasına ayna tutan yoktur. Çıkar gurbete. İzini kaybettirir. Gurbet taşı dolmuştur, dayanamaz, döner silaya. Biz beş yüklem ile anlattık lakin kalış süresi daha uzundur. Sevgili, gurbet yüzü görmemiş, muhitinin kültüründen nasiplenmiş yerleşik hayat mensubu. Koşma, yeterli etkiyi göstermeyebilir. Çeribaşı Ali Bey, maşukunu daha bir kıymetlendirecek, keyiflendirecek gazelini söyler:

“Serseri! Sen gideli gurbete Harput Güzeli
Şive-i naz ü edayı ne yaman üstelemiş.”

Harputlu sevdiğine ya türkü yakar ya gazel söyler. Türküyü de gazeli de belirleyen muhatabıdır. Ama halk, acısını daha kolay içselleştirdiği türküden yanadır, ifşa olmuş kadınların kabahatlisi kendisiymiş gibi anonim türkülerde ezikliğini, yürek sızısını gidermek ister, dahası çaresizliğini ifşa olmuşlarla duyurur. Fethi Gemuhluoğlu’nun konuşmalarının toplandığı “Dostluk Üzerine” adlı eserinde dediği gibi, türkülerimizde “İnce, yüce, ulvi, hafif taraflarıyla insan var. Hafif, çılgın, şehvetli avare taraflarıyla insan var. Kırılan, küsen, kaçan, dışına kaçmak istedikçe kendi içine büzülen, küçük ilgiler bekleyen yönleriyle insan var.” Bu var olagelen insanlardır ki yukarıda andığımız “Hafize”nin türküsünü günümüze kadar sesinde, sözünde taşımış, onu gizliden gizliye sahiplenmiştir. Türküler neyi sahiplenmez ki!

Müzik terbiyesi almış, mürekkeple haşır neşir Harputlu seçkinler, tercihlerini divan edebiyatı söyleyişlerinden yana kullanmışlardır. Boğularak öldürülen ve hâlâ kimin veya kimlerin öldürdüğü bilinmeyen Hafize’ye, âşığı Korukoğlu Şevki Bey, kahramanı olduğu o yaygın türküye karşın yürek

daraltıcı gazeli okumuştur: “Gülşende yine meclis-i rindane
donansun / Gül devridir, elde meyi gülgüne boyansun / Bir zevk
edelim cam-ı cemin ağzı sulansun / Ol gonca-i sermestî, sabah
oldu uyansun / Ayine-i mül gül yüzünü görsün utansun”

Türk aile yapısında, dışa karşı sözcü erkek görünse de aslında aile ekonomisini düzenleme dışında geçerli egemen görüş, kadına aittir. Parça, bütüne uymakla sorumludur, Harput, geçerli olan bu yapıya uyar. Erkeğin ömrü, evliliğin ilk beş yılından sonra eşine tabi olmakla geçer. Namık Kemal, Harputlu olmasa da neticede bizden biri ve aile reisi... Kemal'in “Hürriyet Kasidesi”ni maksadı gizlenmiş “Aile Kasidesi” olarak düşünmemiz nasıl bir sıkıntı doğurur biliyorum; ama ben düşünüyorum: “Ne efsunkâr imişsin ah ey didâr-ı hürriyet / Esîr-i aşkın olduk gerçi kurtulduk esâretten.” Yalnız esaretten mi kurtulduk; türkü yakmaktan da yanmışlara yakılmış türkülerini çığırmaktan da!

Bu yaz, geçen yazı anlattı bana

Her yaz, tatilimi sakın, serin geireceđimi dūşlerim. Tatil için gerçekleşmesi muhtemel büyük hülyalarım yok.

Yaz başlangıcı kitapevlerini dolaşırım. Dolaştığım kitapları tatilde neler okuyacağıma karar vermeye çalışmamdandır. Okumaya karar verdiklerim arasına üç beş şiir kitabı yerleştirmeyi unutmam. “Evdeki hesap çarşıya uymaz.” derler ya hep öyle olur... Sonra koca bir yaz umulmadık sıkıntılarla karşılaşır kan-ter koşuşturur dururum. Bütün tasarılarım unutturulmuştur. Olayların akışı içinde kaybolurum. Hıslım akraba tarafından belirlenmiş yaz patikasında yürüme mecburiyeti hissedirim. Her yaz sürprizlere açığımdır.

Geçen yaz, yirmi bir gün Yüksek İhtisas Hastanesi'nin bahçesinde nöbet tuttum. Kalp krizi geçirdi ağabeyim. Şair dostlarım, Ankara sıcağında nefes almamı kolaylaştırdı. Daha önceleri buna benzer olayları yaşadığımdan olacak “Ankara” denince aklıma ilk gelen hastanedir. Ben de yetmiş dördün yazında Ankara Tıp Fakültesi Hastanesi'nde yatmışım. Uzun süre kurutamadılar boynumdaki iltihabı.

Kalp krizi nedeniyle hastaneye yatırdığı ağabeyimin, böbrekleri de çürümüş. O, benden başka dayanağı yok düşüncesinde. Refakatçiyim. Hastane gecelerini durum hikâyeleriyle sabaha taşıyorum. Refakatçiliğimde şiirle dirsek temasım kesilir. Okumaya karar verdiklerim, kitap raflarında kalmıştır.

Yakınlarımın hastalığı esnasında şiirin duygusal şiddetinden ürkerim. Damıta damıta yönlendirmesine katlanamam. Yalayıp geçmez, çöreklenir kelimeler yüreğime. Kelebek kanadıyla taşınan duygu tozlu kelimelerin alt, üst, yan anlamları yumuşatmaya başlar beni, zayıf tarafımdan yakalar, gerçeğimden saptırırlar. Hem okuduğum şiirle uğraşma tutkumdan olacak, hastane kapısında her şairin bir Molla Kasım'ı olmalı düşüncesini daha çok benimserim. Ama şimdi sırası mı yerine oturmamış bir kelimeyi, yatağını yorganını itmiş, kıyıda duran bir mısraı düşünmek?

“An” şairin geçiş noktasıdır. Şair öncesinin ve sonrasının yolcusu... Oysa benim çevreye, hâlden bilirlere ihtiyaç duyduğum anlar, bu anlar. “Şifa bu an” diyorum. Hastalar, refakatçilerden daha umutlu; olumlu duygusal bağ kurmada daha maharetliler. Gölge düşürmek istemem umuda; fakat benim gerçeğim: Ortamdan etkilenmek. Var olan durumu yanlışsız, dengeli paylaşmak istesem de...

Elimde, Necip Fazıl'ın şiirleri olduğunu düşünün. Gençosmanoğlu Niyazi Yıldırım'ı da olsun. “Serçenin aklından şahinlik geçmez mi?” Yönlendirme potansiyeli yüksek olan bu şairlerimizin beni şüpheye düşürecekleri kesin. Tetikte bırakır, dinamitlerler insanı. Sağım, solum hasta ve hasta yakınlarının aşına yüzleriyle kuşatılmış. Birinin acısı benim de acım olacak. Akbabalar hastane bacasına tünemiş. Baykuşlar iri gözleriyle karanlığın çökmesini beklerken ben, Deli Dumrul olacağım! Duruma uymayan bir şiir okuma saati.

Şiire en çok yakışan evet hüzündür. Hüzünden başka hiçbir don, şiiri zevk ve belagat vitrininde tutamaz. Fakat bu günün kelime hovardaları, duçar oldukları hüznü yansıtamıyorlar. Çünkü şiire hâkim olan hüznün, gerçeğimizle uzlaşmaz bir kurgu. Türk zevki, beşeri aşkta, otantik hüznün tecrübelerinden hoşlanır. Otantik alanı belirleme aşamasında kullanılan söz sanatları yalın ve nesnel olmalı. Şiirde abartısız nesne,

bağbozumu şirasından tat verir. Şu an şıradan tat verecek yahut beni sarsacak bir şiir hatırlayamıyorum.

Ciddiyeti zaafa düşüren şiirin, ikinci şahıs olmak istemem. Vatandaşlarını ikinci şahıs gören şairlerden de olmak istemem. Bu şairler, diploması yönleri ağırlıklı şiir bürokratlarıdır. Onlar ABD'nin, AB'nin, tangoyla karşıladığı küresel mizahı gözyaşlarıyla dillendirir ama küreselliği hayatlarına bir kalıp olarak kullanmaktan çekinmezler. Araya sıkıştırdıkları “Hümanizma çok yaşa” temennisi de cabası... Bundandır ki şiir bürokratlarının hüznü benim hüznüme benzemez. Onların şiir kumaşı Hint tezgâhında dokunmuş, nakışları Fars nakkaşlarınca işlenmiş, kesimi Paris provası sonrası gerçekleştirilmiş, okundukça insanımızı yoran, siyah şiirlerdir. Yazdıklarıyla ödül nöbetindedirler hep. Sonrası ödülsüzlüğe örtülü, örtüsüz isyanlar.

Jorge Luis Borges'in “Her şiir, zamanla bir ağıta dönüşür.” sözü, korkumu ifade ediyor. Hayatla ölüm arası bir kavşaktayım. Şiir, hastama sevdiklerine bağlılık, yaşama sevinci vermeli, ihtiyaç duyduğum bu. Ama aynı etkiyi başka nesnelere, meselâ bir suböreği de yapabilir. Ankara Tıp Fakültesi'nde Polatlılı bir Tatar kızının babasının başucunda beklerken getirmiş olduğu su böreğinin lezzetini hâlâ unutamadım. Ne zaman bir su böreği konulsa önüme o tatar kızını hatırlarım.

“Bir dilim alsam yeter.” dememe karşılık onun: “Hayır, sana yapıldı.” demesinin yerini hiçbir şiir dolduramaz.

Ahenk, hastalıkla sağlık arasında bağ kuran dayanışma. Ahengi yalnız şiire teberru etmek -ki böyle bir anlayışı onaylamak mümkün değil- hayatın birçok zevk pınarını iptal etmektedir. Şiirde aradığımı hastane koridorlarında bulabilirim. Mesela, hastasını görmek için hastane önünde bekleyenleri veya hasta ile bakıcısının birbirine yaslanmış; röntgene, tahlile gittiklerini bir düşünün. Oysa hastanede şifa, reçetenin somutlaştırdığı

nesirde... Muhasebem, aklın toplayıp çıkaracağı reçeteyle ağabeyimin ayağa kalkacağını söylüyor.

Her uğraş, her muhabbet; boşluğu, ezikliği beraberinde getirir. Şairleri, kelime çengileri, abartı çığırtkanları, iç çelişkileri kaşıyıp kanatmakta usta büyücüler, genç kalma hastalığına tutulmuş boyalı şablon “olgun”lar, “sit alanı” olduğuna inanan yapay aşk kulları, zevk narkozunu fesatça harcayanlar güruhuna benzetirim. Bu iç hesaplaşmam, şiirle doldurduğum yılları boşaltır, rahatlatır beni. Saman alevi de olsa söylediklerim, inanarak söylerim.

Hikâyeci Necati Kanter, bizim olan hüznü giymiş Ayşe Şasa'nın “Delilik Ülkesinden Notlar”ını getirdi. Şasa: “Kaosla düzen, bunalımla huzur, karanlıkla aydınlık, korkuyla umut arasındaki iç tercümelere(ni) açıklamak bunları dile getirirken insanca paylaşımın onarıcı, şifa verici imkanlarından güç devşirmek” istiyordu. Katıldım Şasa'ya. Şasa, zıtlıklarını okuyucularıyla paylaşmış. En azından kendince hayatının sivri uçlarını törpülemiş. Ya ben? Benzer ıstırapı yaşarken iç dalgalanmalarımı kimlerle paylaşacağım?

Nesir ile şiiri karşılaştırmam doğal olabilir. Doğal olmayan yaşadığım uzlaşmazlığı düşüncemden, dilime yansıtmayışım. Anlaşılmaz şiir yazarlar gibi söylemek istediklerimle, söylediklerimin çelişkisi. Bu durumu nasıl durgunlaştıracam? Dil ve hastalık karmaşasından sıyrılıp ağabeyime güç devşirebilecek miyim? Yarınlara hastamı, hastalığımı anlatamazsam, suçu kime yıklarım? Neden hastane kapısında şiir aklıma geliyor ve neden ben hastane kapısında aklıma gelen şiiri reddediyorum? İnsan ömrünün Lâle Devri mi yalnızca şiirle hemhâl olan? “... şiir, dilin namusu; şiir, kültürün bekçisi; şiir, sizin haysiyetiniz; sizin beyninizin içinde, sizin kalbinizde yanıp duran damar. Öyle olmazsa, sizin bu toprakta adınıza Türk demezler; başka bir şey derlerdi. Her ay, her yıl veya her asır başka bir dille konuşurdunuz.” diyor,

Sadık Kemal Tural ve galiba benim asıl sıkıntım şiirde ne aradığımı bilmemem.

Hangi acının çılgılığıyla şiirin düşmanı oldum ve kaç şiir çılgılığı ezberimde, sorgulamam lazım kendimi. Şiirle yüzleşmemi sağlayan hastaneden çıkar çıkmaz, ilk işim, şiirlerimi seçmek olmalı. Her önüme konulanı, en umulmaz zamanda beni terk edeni, gerçeğimden saptıranı okumaktan vazgeçmeliyim. Sıkıntımı umuda, güzelliğe veya bir tepsi suböreğine çevirebilmeliyim. Sahi nasıl söylemişti şairimiz: “Seni seviyorum ve bir şey söylemiş olmuyorum bunu söylemekle / Ben bu yaz kokusunu bir başka zamandan anımsıyorum.”

Tabiat ve bal arısı

Hayatında herhangi bir köyde bir haftacık yaşayamamış şairlerimizin, yazarlarımızın çevre yorumlarına dikkat ediniz; onların ifadelerinde doğaya duyulan özlem daha derinlerden gelir ve daha sarsıcıdır. Mahrum oldukları otantik güzellikleri yazarak yaşamak isterler. Onlar, türlü renklerle süsledikleri kelimelerden yayla toprağı gibi cümleler kurar, şimdi ve gelecekte baharın gölgesini düşlerinde taşımaktan yılmazlar. Her birinin “O Belde”si, açık denizlere bırakılmış kendi cennetleridir.

Canlı tabiat denince bizi sarsan yalnız köy yoksunu şair ve yazarlarımızın derin özlemleri mi? Bir de yaşadıkları, ahşap konağın külleri altında kalan ve eşeledikçe “yeniye karşı beslenen iştiyak”larını bulan Tanpınar gibiler var: “İkiz hayaletler gibi yürüdük / Puslu aydınlıkta o bahar günü / Gece, bir tepeden seyrettik, büyük / Yıldızların suya döküldüğünü.”

Anlatarak serinlemek, anlatarak teselli bulmak yalnızca ‘geçmiş hazineleştiren toplum’un mirasyedi evlatlarına mı mahsus? Bugünün yeni şehirlisi, yaşadığı çevrenin yeşilliklerine herkesten daha fazla muhtaçtır. Onun yeşile muhtaçlığı, kimliğinin nakışlarını çoğaltan arzularına bir ahenk bir teselli katmaktır. Mazinin ahengini yaşadıklarına yansıtamayan şehirli, yalnızlıktan çıldırır.

Ahmet Arif’in: “Görüşmecim yeşil soğan getirmiş.” mısraı, uzun süre içeride bırakılmış tay gibi, bahar bahçelerine

salıvermez mi bizleri? Siz hiç aç insanın yeşil soğana bakışını yakaladınız mı? Ben yaşadım... Ya gözle düşünmeyen Aşıkımızın söylediği “Dağlar çiçek açar Veysel dert açar” deyişi; uf-kumuzu nasıl da açıyor! Veysel’in kara sessizliğini unutturan dağ rüzgârı bağrımıza efil efil çiçek tozu, yıldız tozu serpmiyor mu? Acaba bu mısralarda hangi duyguların ilhamını alıy-
ruz da buruk bir hafiflikle şehrin boğucu mutat havasından kopmak, beton binaların arasından kendimizi ötelere atmak istiyoruz?

Behçet Necatigil’in “Kır Şarkısı” da öyle; Veysel’in mısra-
ına benzer etki taşır. “Kır Şarkısı” otların sararması ile başlar fakat sonbaharı hatırlatması ne mümkün. Necatigil’in hücre-
lerine sinmiş delişmen sevgi, yeşili kullanmadan toprağı can-
landırıyor. Şairimizin haz telaşı, hangi ortamda olursak olalım bizleri heyecanlandırmak için fırsat kolluyor âdeti: “Tam otlar-
ının sarardığı zamanlar/ Yere yüzükoyun uzanıyorum/ Toprakta bir telaş, bir telaş/ Karıncalar öteden beri dostum.” İşte insanla tabiat arasındaki sevgi: İnsana toprak aşısı böyle yapılır.

Elazığlı şairlerimizin de iklim şiirleri yabana atılacak gibi değil; karlı, boranlı, yağmurlu dört mevsimi yaşatacak, güneşin sıcaklığını insanın iliklerine kadar hissettirecek türden. Meraklıların R. Mithat Yılmaz’ın “Şiir Şiir Elazığ” kitabına bir göz atmalarını isterim. Orada Şeref Tan’ın “Elazığ’da Bahar” şiirini okuyanlar, hemşehrime yeşillenen heyecanını taşıyacaklardır. “Bahar vurmuş Elazığ’ın başına,/ Kuru dala can yürümüş bak hele.../ Geçen ömre hayıflanma boşuna/ Bir çiçek de sen yakana tak hele.”

Şehir merkezli edebiyatın yönü kültüre ve kültür temel-
lerinedir. Şehirli okuyucu, abartılı istismara, çorak edebiyata prim vermez, sanatın prensiplerini kendi prensiplerine eş tutar. Şehirlinin aradığı; inanılmaya müsait hülyalardır. Bünye-
sinde iğreti duranları, yerli olamayanları eritmedikçe akordun düzelmeyeceğini bilir.

Köy kökenli şehirli, şehirden köyüne veya gurbete gönderdiği namede yerelliği, lirizmi, kolay anlaşılabilirliği öne çıkarır. Türküsünde, şiirinde dağının, çeşmesinin, bahçesinin, günlük uğraşlarının kıvılcımları vardır. Onların kastı, muhabbetçilerini sıklaştırarak hatırlanmak, saflaşmaktır.

Bu yerel edebî gelenek, bir zamanlar, “usta” geçinen kalemce kesintiye uğratıldı. Saflığı, sevgiyi ideoloji ile fukaralığı ‘düşman’ lirizmi ile romana aktaran “usta”lar, mayasız renkleri kenar, köy, kasaba epeyce dolaştırdılar. Netice; bütün renkler koyu kırmızı libasa girdi. Toprak, kan, kin, alkollü kustumuk kokan mevzuları kabullenemedi; köy, kasaba ve ilçede bulunan hemşehrilerimizi adeta mancınıkla fırlatırcasına şehre attı. Uzaklaştırdı kendinden. Sonra kırılmalar, yakılmalar, sönen ocaklar... Şehirde, dişliler arasında tekrar başa döndük; çoraklığa. Uzun süre ‘içerde’ kalmış şair Ahmet Tevfik Ozan, o günleri iki mısrasıyla anlatır: “Harput’ta, Buzluk’ta; yaylada Ardıç/ Rüzgârın önünde kolsuz, kanatsız...”

Eli kalem tutanlar, her türün meydanında at oynatamaz. Yularından tutup götürmeyle at oynattığını sananlar aldanır. Yazar, hangi edebî türde daha verimli olabileceğini bilmeli. Mesela Necati Cumalı roman ve hikâyelerinde veremediği doğal sıcaklığı, doğa sıcaklığını şiirlerinde vermiştir. Hele “Kızılçullu Yolu” şiirinde:

“Hıdırellez günü, Kızılçullu yolu
Beni herkes severdi çocukluğumda
Arabacı yanına oturtur
Kırbacı bana verirdi

Ben Fitnat Hanım’ın oğlu,
Zayıf bir kızı severdim
Gözlerinin içi gülerdi.

Hıdırellez güneşi,
Beraber tırmanmadık mı ağaca?
Siz kanatmadınız mı ellerimi?
Elma çiçekleri?"

Bahaettin Karakoç'un şiirlerinde yurdumun bütün çiçekleri, çiçeklerin renkleri, kokuları, isimleri bulunur. Onun şiirlerinde doğa ile insan arasında boşluk bulamazsınız. Bizim Külliye dergisinin sekizinci sayısında şair, sanatçayı; topladığı polenleri yeni bir işleme tabi tutan "bal arısı"na benzeter. Ve poetikasına sindireceği hikâyesini şöyle anlatır: "Mart ayındaydı; evimde çalışma odamın penceresinin yanında duran çiçek saksılarına bakıyordum yoğun bir ilgiyle, yörede adına "Çingenedüğünü" dedikleri küçük boylu bir çiçek türü pembe pembe çiçekler açmış, hangi kovandan kaçıp geldiği, buraya hangi delikten girdiği, bu çiçekleri nasıl keşfedip bulduğu benim meçhulüm olan bir bal arısı, vızıldayıp dolaşıyordu bir çiçekten bir çiçeğe. Çevremdekileri dışlayıp uzun bir süre o arı ile meşgul oldum, sonra pencereyi açıp yuvasına dönsün diye dışarıya uçurdum. O günden beri sık sık arıyı düşünüyorum. Evet, nereden gelmişti, eve nasıl girmişti ve saksıdaki yeni açmış çiçekleri nasıl bulmuştu? Koklayarak mı, ses dinleyerek mi, yoksa arılara mahsus bir içgüdüyle mi? Hangi yolda olursa olsun, bal alacağı çiçeği bulmuştu işte..."

Necati Cumalı da şiiri buğdaydan öğrendiğini söylemiyor muydu?

Beton duvarlar arasında insan selinin oluşturduğu anaför; zamanla değer düğümlerini gevşetecek müflis ironiye dönüşüyor. Tabiat ile bütünleşmeyen evleri, balkona mahkûm çocukları, çoğalan geçkin bekârları hangi saksı nereye kadar teselli eder ki... Şehirleri soğuk, hüznün verici beton yığınlarıyla doldurmanın alinyazısıyla bir ilgisinin olmadığını söyleyen Dominigue Simonnet'in sesi kulaklarımda çınlıyor.

Bütün bunları hangi özlem sancısıyla anlattığımı biliyorum. Konu, tabiat veya çevre olunca ya çok katlı bina camlarından caddeye olanca ağırlığı ile yansıyan yakıcı ışığın yumuşattığı zifti tenlerinde ziyadesiyle hissedenerin ya da badem çiçeği açmış tabiat ananın koynuna herkesi davet eden düğün okuntuları türünden yazılanlardır ilgimi çeken. Bu türden yazılar, şairler beni her zaman bulduğum mekâna doğru harekete geçirmiş, toprağa çıplak ayakla basmanın, bir sebze, bir meyveyi üstündeki çiy ile koparmanın ne büyük nimet olduğunu hissettirmiştir.

Benim yazarlarım, benim şairlerim geçmişin tecrübelerinden faydalanarak bugünü güzelleştirmeye çalışırlar. Tabiatın kucağında şarkı söyleyen çiçekleri, gülleri, şırıl şırıl akan berek çayları, ırmakları çocuklarımızın hafızalarına kaydederler. Onların bütün çabaları; yüreklerinde taşıdıkları yitirilmiş güzelliklerin izlerine bir yolcu bulmaktır.

Turgut Cansever'in: "Çevrenin inşasında tercihlerimiz inandıklarımızın tezahürüdür." sözünü aklımıza nakşedene dek, dilimize pelesenk etmeliyiz. Mimarlarımız, şairlerimiz, yazarlarımız, yerel yöneticilerimiz velhasıl hepimiz bir taşı dahi yerinden kaldırdığımızda düşünmeli ve düşünmeliyiz.

Gelecek nesiller, kendisini mutlu edecek mekânı bir şekilde oluşturacaktır. Fakat aradığını belirleyememiş yetişkinlerin düşleri her geçen gün biraz daha sönüyor. Çünkü bunlar tabiattaki polenlerden beslenen bal arılarını hâlâ kendilerine yaklaştırmıyorlar.

Fotoğrafın hatırlattıkları

1 980 baharı, “Balıkesir Necatibey Enstitüsü”nün bahçesinde bir grup arkadaşla oturmuş sohbet ediyoruz. “Komünistler” bizi rahatsız edemiyor, sağa sola korkulu gözlerle bakmıyoruz. Çünkü sınava gelmişiz ve kalanların tümü ‘aynı kafa’ uzun süre görmediğimiz veya görüp de görmezden geldiğimiz arkadaşlarla bizi birbirimize daha yakın, daha sıcak tutacak ortamı genişletiyoruz. Yüzümüzü tebessüm yalıyor. Küçük bir dokunma tebessümlerimizi kahkahaya çevirmeye yetiyor. Fotoğrafımızı çekiyor bir Elazığlı; on dal gül, bir demet oluyor, poz veriyoruz!

Şu an içimde bir serinlik...

O günler fark edemediğimiz bizi içten sarsacak ne çok güzellikler, ne güzel arkadaşlar varmış... Bir tesadüf neticesi eski fotoğraflara bakmak, insana yaşadıklarının eksikliklerini hatırlatmaya yetiyor.

Şirin canımızın diken üstünde olmasıydı; bize çevremizi kollatan, bizi çevremizden koparan.

Bölünmüştük... Tedirgindik... Taraftık... Her an vücudumuzun bir yerleri değişebilir veya işlevini tamamen yitirebilirdi. Bizi okumaya, ‘adam’ olmaya gönderen ailelerimiz, bir “cephe”nin içinde olduğumuzu, memlekete her dönüşümüzde arkadaşımızdan birini ya hücreye ya kara toprağa gönderdiğimizizi bilirlerdi. En azından “Tariş”ten dolayı benim ailem biliyordu.

Balıkesir'e, İzmir'den gelmişim. 76'da İzmir Tariş İplik'te çalışıyordum. Fabrikaların da okullardan geri kalır yanı yoktu

Elbistanlı Hüseyin... Ailesinin imkânı yoktu ve Hüseyin, çalışmaya mecburdu. İşyerinden okula gelirken vurmuşlardı, Allah rahmet etsin.

Balıkesir'de biz Elazıglılar yetmiş öğrenciydik. Sivaslı, Muşlu, Erzurumlu öğrenciler sayıca bizden sonra geliyorlardı. "Hemşehri" bağlantılarından ziyade bağlayıcı olan şey "ideolojik görüş" idi. "İdeoloji" o dönemlerde ya bütün günahlardan arınmış ilahî güzellikler manzumesi ya da lağımdan çıkmış fareydi.

Biz öğrenciler için arayış yoktu, sunulmuşları kabul veya ret vardı. Müritlerin çoğu mensubu olduğu ideolojinin nasıl bir düşünce tarzı geliştirdiğini, niçin mücadele ettiğini bilmezdi. Bildikleri; sağ salim mezun olmak için akıntıya kürek çekmek, fareyi ezmek!

Yalnız okullar değil, birilerince mahalleler, sokaklar, mezarlar, köyler, kasabalar, şehirler paylaştırılmış, kapı komşudan, hemşehriden düşman türetilmişti. O cenderede tarafsız kalmak, diye bir şey olamazdı. Belki de tebaadan vatandaşlığa geçmenin taksitlere bölünmüş faturasını ödüyorduk.

Her şeyimiz karmaydı. Gençliğimiz; korku, kuşku, fikir hazımsızlığıyla geçti.

Şimdi fotoğrafımızı çeken arkadaşın evindeyiz. Onlar, yani fotoğraflar konuştu biz dinledik. Otuz yıllık boşluğu dolduran bir konuşmaydı bu.

Bir Süleyman Bektaş vardı

Hisar'da Varlık'ta şiirleri yayımlanırdı. Hele Hisar'da çıkan şiirleri daha güçlü bir şairlik edası verirdi ona. Yayımlanan her şiirinde çocuk sevinciydi taşıdığı. En mutlu yüz hatlarıyla yöneltirdi sorusunu. "Hisar'ın bu sayısındaki şiirimi okudun mu?" "Elbette okudum." Okumuş olup olmamam o kadar önemli değildi. Cevap hep aynı olmalıydı. El ayak çekilinceye kadar beni oyalas, sonra rafları, sevdiği kitaplarla dolu kitapevinin tezgâh arkasındaki mutfağında Buzbağı'na salata turşusunu dâhil ederek tek kişilik edebiyat matinesi düzenlerdi.

Ara sıra "Şu mısraa bak." geçişleriyle eski, yeni şiirlerini okur, niçin yazdığını, neyi anlatmak istediğini açıklardı. Ben de benzer duyguları ifade eden şiirlerimi okuma fırsatı bulur, karşılıklı şiir ve edebiyat üzerine konuşurduk.

Şiir okuma şöleni ve Buzbağı bitince "yarın akşam devam" şartıyla kalkar, "Haydi biraz yürüyelim"le gece yarısı sohbetine başlardık. Elazığ'ın Gazi Caddesi'nde geç vakitlere kadar dolaşır, sohbeti koyulaştırırdık. O, Voltaire'den, Konfiçyüs'ten, J. J. Rousseau'dan vecizeler söyler, konumuzu belirlerdi. Batı klâsiklerine hayrandı. Okuyamadığım veya okuduğum birçok romanın özetini ondan dinlemişimdir. Onun yanında ne kadar iyi dinleyiciydim.

Sıcak, boğucu bir yaz öğlesi. Kitapevine uğradım. Daha selâm vermeden "İyi ki geldin. Cenani Dökmeci gelecek, ta-

nışırsınız.” dedi. O dönemler Dökmeci'nin de şiirleri Hisar'da yayımlanıyordu. Bizim şair, Dökmeci'yi sever. Bekledik, geldi. Tanıştık. Hisar'ı konuştuk. Cenani Dökmeci, Mehmet Çınarlı'ya hayranlığını tekrar tekrar belirtti. Çınarlı'dan şiirler okudu. Daha sonra yazdıkları son şiirler üzerinde durdular. Birbirlerinin şiirine müdahale etmekten, düzeltmekten sakınmıyorlardı. Serin, tatlı iki saat geçirdik.

Aynı yıl Elazığ'dan ayrıldım. Üç yıl sonra geldiğimde bizim şair ağabey kitapevini elden çıkarmıştı. Bir gece Gazi Caddesi'nde rastladım ona. Kapalı yerlerde oturmaktan sıkılırdı. Dolaştık. O gece şiir ve sanat yoktu. Kendisinden söz açtı. Sevgilerinden, sevdiğinden, hukuk fakültesini son sınıfta bırakışından ve kırkını geçmiş bekâr bir insanın yalnızlığından... İnce sızılıyla konuştu, konuştu. Sabaha doğru ayrıldık.

Nedense sık sık görüşemez olmuştuk artık. Aklıma geldikçe mesken tuttuğu yeri bilemeyeişim, beni kaygılandırıyor. Birgün bir arkadaş: “Yahu senin Bektaş bitpazarındaki lokantada bulaşıkçı olarak çalışıyor.” dedi.

Yıl 1980, Haziran. Balıkesir Eğitim Enstitüsü'nü bitirdim. Kura çekimi eylüle erteledi. Kuraya günler kala 12 Eylül'de ihtilal oldu. Görev bekliyoruz. İki yıl sürecek bir bekleyiş bu. Enstitü mezunlarının sayısı oldukça kabarık. Sabah dokuzda garsonla “Sağlık Lokali'ni” açıyor gece geç vakitlerde kapatıp Gazi Caddesi turuna çıkıyoruz... İş yok, para yok. Kış, kar ve don... Yamalı bir hayat...

Biz yine “Lokal”deyiz. Dışarıdan içeri giren hayat stajyeri arkadaşlar, önce sobaya eğilip bıyık buzlarını çözmeye çalışıyor. Bir arkadaş, Bursa mezunu bir arkadaşının akli dengesini yitirdiğini anlatıyordu. Dalmışım... Omzuma bir el dokundu. Döndüm bizim şair ağabey. Hâlsiz. Rengi solmuş, saçlar dağınık. Tiki vardı, ziyadesiyle artmış. Kalktım, sandalye verdim. Oturdu. “Bu ne hâl? ” demeye dilim varmadı.

“Niye arayıp sormuyorsun?” dedi. Mahcuplaştım, titre-yerek devam etti. “Bir haftayı geçti, evde yatalak hastayım. Komşuların sıcak çorbası olmasaydı, hastalıktan önce açlık beni öldürecekti.” Ekledi: “Açlıktan da beter yalnızlık.” O an Oktay Rifat’ın “Yalnızlık gittiğin yoldan gelir” mısrası onun yalnızlığının Hukuk fakültesinden kalma olduğunu hatırlatmıştı bana. Kırık aşk hikâyesi...

Yalnızlığına korkusunu da dâhil ettiği hissine kapıldım. Ürperten korkuyu... Kesik kesik konuşuyordu. “Bazen getirileni içecek gücü kendimde bulamadım.” dedi. Böyle anlarda kendimi nasıl savunacağımı bilemem, hâlâ da bilemem, beni kuşatan buruklukla yalnızca: “Vallahi haberim yoktu!” diyebilirdim. Cevap vermedi. Paltosunun cebinden rulo yapılmış bir tomar kâğıt çıkardı. “Sana getirdim.”

Kâğıtları aldım. Gözüme ilk ilişen “Süleyman Bektaş ile Şiir Üzerine Bir Söyleşi.” Benim adıma kendisiyle yapılmış bir söyleşi bu. Söyleşiyi birlikte bana ithaf edilmiş bir şiir. Şiiri oracıkta okudum. “Bunlar, benim çocuklar, sana emanet...” “Sakla, belki günün birinde değerlendirirsin.” dedi. Yine susuyordum. Tıpkı o eski günlerdeki gibi, fakat bu suskunluğumun dinlemekle alakası yoktu. İçimden bir şey söylemek gelmedi. Söyleyemedim. Çayını bitirdi, gitmeye kalktı, ben de kalktım. Refakat etmek istiyordum. Kabul etmedi. Bari merdivenlerden inmesine yardımcı olsaydım...

Gitti.

Bir daha görüşemedik. Elazığ’ı terk etmişti.

Fırat Üniversitesi’nin Elazığlı şairlerle ilgili bir antoloji çalışması varmış, benden şiir istediler, şairimizin röportajını ve şiirlerini de görevli öğretim üyesine verdim. “Antoloji projesi” gerçekleşmedi. Görevli öğretim üyesinden şiirlerin iadesini istedim. Hatırlayamadı. Hatırlatamadım.

Dergi koleksiyonumu karıştırdım. Ağustos 1976 Hisar, bu sayıda da iki dost şairin -Dökmeci ve Bektaş- şiirleri birlikte

yer almış. Bir öğlen sıcağında onlarla sohbet edercesine okudum şiirleri. Dökmeci'den bir bölüm: "Hani sabahı ya.../ Ta eski o balkondaki / Saksıları sarmıştı yıldız alevi / Odur tutuşturan narlarla / Turuncu bahçemdeki / Yediveren gülleri "

Süleyman Bektaş'ın Ağustos 1976 tarihli şiirini değil, Cenani Dökmeci'ye ithaf ettiği "İlk Umut" adlı şiirini alacağım. Hisar, Temmuz 1974.

Bana bir kuş kadar bile güvenilir olamadığımı hatırlatan şiir!

"O ceylanın gözlerinde kaldı ilk umut
O çeşmenin salt sularında
O çocuğun saçlarında kaldı yıldız ışınlı
O akşamın kan gülleri gibi kanayan camlarında

Hani yıldızları taşırdı geceden geceye alaca kuşlar
O karacanın dişi soluklarında kaldı ilk umut
O erkek atmacanın iri kanatlarında
O yarasanın kış uykularında kaldı
O güvercinin ilkyaz uçuşlarında

Hani güneşi taşırdı günden güne ışıktan kuşlar
O geyiğin rüzgâr koşularında kaldı ilk umut
O avcının uzak bakışlarında
O göğün mavi damlarında kaldı ilk umut
O yıldızın mor koyaklarında

Hani suları taşırdı denizden denize martılar
O geminin yelkenlerinde kaldı ilk umut
O denizin ebrulu sularında."

“Kalbimi yar gör ki neler var”

Ne gözde eşk dem-â dem ne dilde zârım olaydı
Safâ resân dil ü dîde bir nigarım olaydı (Nabi)

Sinemde ger müessir bir dûd-ı âh olaydı
Ruhsârını yakardım ger gökte mâh olaydı (Osman Nevres)

Ey gonca-leb çemende la'lin şarâb olaydı
Ben nûş edip kanaydım hâlim harâb olaydı (Rahmî)

Sinemde bir tutuşmuş yanmış ocağ olaydı
Zülfün karanlığında bezme çerağ olaydı (Hacı Hayri)

Yukarıya aldığım beyitlerden ilk ikisi genellikle bilinir; fakat son iki beyit yaygın olarak bilinmez. Çünkü bu şairlerimiz ömürlerini taşrada geçirmiştir. Merkeze uzaklığın bedeli, çok zaman, unutulmaktır.

Harput, İstanbul'un eteği, zirveye: “Sen neden zirvesin?” eteğe: “Sen neden eteksin?” sorusunu soramayız. Ama eteğin de hep zirvenin hülyasıyla yaşadığını göz ardı edemeyiz. Bundan dolayıdır ki “etek” sanat şevkini zirveyi taklitle teskin eder. Serzâkir olan İstanbul'sa dersini çalışmış yetenekli öğrenci de Anadolu çocuklarıdır. İşte Anadolu'da yazılan nazireler zirvenin yankısıdır. Taşralı şairlerden bazılarının zirvede

yaşayanlardan bazıları itibarı ile aşağı kalır tarafları yoktur ama yine de bilinmezler.

Zaman nice taşra şairinin defterini silerek suya atmıştır. Bizleri düşündürecek, ah vah ettirecek tek mısraları dahi kal-mamıştır gariplerin!

Bu, hep böyle olmaz elbette; arada bir, muhitinin eli ka-lem tutan has evlatlarından biri çıkar, unutulmuş müsaade etmez. O has evlat, ışığı bekleyen şairlerimizi unutulduk-ları yerden alır, zamanın katmanlı tozlarını siler, edebiyat tarihine notunu düşer. M. Naci Onur, Elazığ'ımızda bu notu düşenlerden: "Harputlu Divan Şairleri", "Harputlu Rahmi Divanı", "Harputlu Şair Hacı Hayri Bey" ve "Harputlu Şair Mustafa Sabri Efendi" M. Naci Onur'un vefa duygusuyla ha-tırlattıkları.

Harputlu Divan Şairleri: (1998, İzzet Paşa Vakfı Yayın-ları). Sunuşunda Harput tarihine kısaca değinen Onur, daha sonra kısaca muhitinin folkloruna, kültürüne, edebiyatına değinmiştir. Eserde konu edinilen şairlerin edebî şahsiyetleri anlatılmış ve şiirlerinden örnekler verilmiştir. "Harputlu Di- van Şairleri"nde tanıtılan şairler: Rahmi-i Harputî, Şirin-zâde Muallim Sadi, Köse Sefer-zâde Hacı Reşit Efendi, Sungur-zâde Abdulkerim Efendi, Kambalak-zâde Abdulhamid Hazmi, Hacı Hayri Bey, Mustafa Sabri Efendi, Efendi-zâde Veysi ve Çırpani-zâde Ali Haydar Bey.

Harputlu Rahmi Divanı: (Prof. Dr. İbrahim Kavaz ve M. Naci Onur ortak çalışma 1996, İzzet Paşa Vakfı Yayınları) Eser 19. yüzyılın edebî durumunu tasvir eder ve Rahmi'nin hayatı, sanatı, şiirleri ile son bulur. .

Harputlu Rahmi için: "Osmanlının başşehirinde otu- rmakta olan edipler, şairler ve ince yaradılışlı kişilere ar- kadaşlık eden bazı şairlerden daha güzel şiirler yazabilme yeteneğine sahiptir." diyor Naci Onur. Rahmi de bilmektedir kendi değerini. Bundandır ki zirve gözünde tütmeğe hep

İstanbul özlemi taşımaktadır. Devrinin kültür ve medeniyet nimetlerinden mahrum Anadolu'nun ücra şehirlerini dolaşmış, sonra doğduğu köy "Yurtbaşı"nda inzivaya çekilmiştir. "Dem olur kesret-i âlemde olur vahdet-i şeyh / Bu perişânlığa nâzîr yine cemiyet-i şeyh"

Harputlu Rahmi'nin matbu divanında bulunmayan, İbrahim Kavas ve M. Naci Onur tarafından "Harputlu Rahmi Divanı"nın sonuna eklenen "Söyleriz" redifli gazelinden dört beyit şöyledir:

Gâh müjgânı gehi biz ebruvânı söyleriz
Tîğ-ı Behrâm ile tîr-i Kahraman'ı söyleriz

İnce yürür hâslı âğûş-ı hûş etmez kabûl
Mebhas-ı hüsnünde biz mûy-mîyan söyleriz

Mest-i nâz olmuş lebinden bûseler vad eylemiş
Yâre bu sırr-ı dehânı biz nihânî söyleriz.

Bûs edip la'l-i lebinden dağ-ı dil arz eyledim
Gûş-î Ferhâd'a bu şîrîn dâsitâni söyleriz

Harputlu Rahmi, anlayana öyle bir sevgili resmediyor ki hayal de olsa insan, o sevgiliye bütün sırlarını faş etmekten kendini alamıyor.

Harputlu Şair Hacı Hayri Bey: (2004, İzzet Paşa Vakfı Yayınları) Eser üç bölümden oluşuyor. Birinci bölümde şairin hayatı, edebî şahsiyeti, eserleri tanıtılmış, ikinci bölümde Hacı Hayri'ye ait olan "Hatıra-yı Ahd-i Şebab" (Gençlik Yıllarına Ait Hatıralar) isimli eserinde bulunan şiirleri ve üçüncü bölümde; "Hatıra-yı Ahd-i Şebab"da bulunmayan; fakat başka başka yerlerde yayınlanmış şiirleri yer almaktadır.

Hacı Hayri Bey, (1860–1910) küçük yaşlarda yeteneğini gösteren bir şairimiz. Onur, anlatıyor: "Şairimiz daha 'çocuk'

denecek yaşta evlerine gelen misafirlerden birinin atına biner, sevdiği kızın kapısının önünden geçerek maharetini gösterecektir, göz ucuyla sevdiğinin penceresine bakarken at tökezler ve ikisi de yere düşer. Genç Hayri, mahcup vaziyette; bir eliyle atın yularını tutar, bir eliyle de tozlanan üstünü silerken sitemkâr bir eda ile “Ey beygir-i pejmurde / İyi yerde ettin secde” diyerek daha o çağında şairlik vasfını gösterir. Gençliğinde şiirleri kadar aşklarıyla da muhitinin gündeminde olan Şair Hacı Hayri, günümüz yazarlarından Naşide Gökbudak’ın “Sıdika Hanım”ında roman kişisidir. Harputlu Divan Şairleri içerisinde İstanbul şiir muhitine en yakın olanıdır, kısmen merkez şairleri tarafından bilinen şairimizin eserleri; a) Numune-i Muharrerat (Yazışma Örnekleri) b) Salnâme-i Vilâyet-i Mamûratü'l-Aziz (Elazığ İl Yıllığı) c) Hatıra-yı Ahd-i Şebâb (Gençlik Yıllarına Ait Hatıralar).

Hacı Hayri Bey, “Hatıra-yı Ahd-i Şebâb”ın önsözünde edebiyattaki maksadını açıklamıştır. Bu eserde adeta etekteki-lerin sancuları, yakarışları dile getirilmiştir: “Aciz maksadım, edebiyat için bir arzu eseri göstermek suretiyle büyük zevatın, bilgi sahibi olanların güzel bakışlarını çekebilmek ve böyle küçük bir şeyle olsun, zaman sayfalarında ismimi kalıcı bir hale getirmekten ibarettir.”

Bestelenmiş birçok eseri bulunan Hacı Hayri Bey’in bestelenen şiirlerinden biri olan “Olaydı” redifli gazelinin ikinci beyti şöyledir.

Meyhaneler kapısı bahtım gibi kapansın
Rindane bade içmek sensiz yasak olaydı

Harputlu Şair Mustafa Sabri Efendi: (2007, Manas Yayıncılık) Eser iki bölümden oluşuyor. Birinci bölümde Mustafa Sabri Efendi’nin hayatı, edebî kişiliği, ikinci bölümde şiirleri yer almaktadır,

Onur'un çalışması divanı bulunmayan Mustafa Sabri Efendi'nin Őiirlerinin bir kitapta toplanmasını sağlamıştır.

Harputlu Şair Mustafa Sabri Efendi, (1870–1956) asılsız ihsana lüzumsuz teşekkür edecek kadar gerçekçi bir Şair. Eğer Harput'ta divan geleneği değil de halk Şiiri geleneği olsaydı, onun ne yaman bir yergi ozanı olduğunu merkezin bütün etekleri bilirdi.

Hayatı bir çıkış ve binlerce inişle dolu. Mahmut Bahar'ın mısrasıyla “Kederin, kaderin ortağı olduğunu kimse söylememiştir” ona. Mustafa Sabri Efendi hep düşerek, hayatın ne benzersiz uçurum olduğunu yaşayarak öğrenecektir. O, kendi derdini ifade edecek mısralarla bir anlamda “düşkün” hlini hicvetmiştir: “Ben gülerdim bir zaman alay geçip yaranımı / Şimdi ağlar halime seyreyledim dşmanımı”

Tasavvufu da ilgilenen Mustafa Sabri Efendi, çektiklerinde en büyük kusuru kendinde görür. Muhitinde bestelenmiş mstезatlarıyla daha çok tanınır. zgn Harput müziği Şairimizin mstезatlar dışındaki Şiirlerini arka plana itmiştir.

Mustafa Sabri Efendi'nin mstезatlarından bir rnek:

Ey dil ne durursun demidir başla figana
n andelibane

Har oldu gülistan-ı visal döndü hazana
Kar yağdı emene

Kan ağlayın hey didelerim siz de bu hale
Her vakt-i seherde

Őimdiden geri yad kılınız ol Őah-ı hubana,
Ay girdi dumana

Ey can gide canan sana layık mı tavattun
Aram  temekkn

Yık laneyi pervaz edegör sen de hemana
Göç başka mekâna

Ey çarh-ı sitemkâr yetişir benden elin çek
Kurbanın olam tek

Fersudeledim kalmadı fer cevri cihana
Alam-ı zamana

Allah için ey peyk-i ecel sen de şıtap et
Bir lutf u sevap et

Say hayrına ver müjde-i rihlet dil ü cana
Davran rahimane

Gamlanma gönül gam geçer Allah kerimdir
Rahman ü rahimdir

Sabri hele sabret döner elbette zamane
Kalmaz rakibana

Harput'un özgün müziği güfte seçiminde divan edebiyatından yanadır. Bu muhitte Fuzuli'nin otuza yakın gazeli gazelhanlar tarafından okunmuştur.

Onur, vefasını devam ettirmeli, onun insan tecrübesine saygısı, olanı inkâr etmeyişi, her halükârda bizleri düşündüğü intibai vermektedir. Hem bizde adettir; içimizden biri herhangi bir görev üstlendi mi o görevi hemencecik bütünüyle sahiplenene yıkırız.

Artık M. Naci Onur'un gün ışığına çıkarmasını beklediğimiz şairlerden biri de Şair Rahmi'nin akrabası Şeref Tan'dır. Şeref Tan'ın şairlik hedefi Harput'un bütün ahengini toplayabilecek bir tek şiir dahi olsa yazıp geleceğe yansıtmaktı.

Şairimizin bu arzusu birçok şiirinde gerçekleşti. Onun “Asırların feryadı döküldü gırnatadan / Kalbimizin vuruşu duyuldu darbukadan” mısralarıyla başlayan “Çaydaçıra”sı bütün Elazığlıların şölen türküsü... Şeref Tan’ın gurbette yazdığı “Olaydı” redifli gazeli onun şiir yeteneğini göstermesi açısından önemli bir örnektir:

Dillerden gönüllere aşk olup akmaktadır
Bu hoş şarkıyı meşke gonca dudağ olaydı

Sermest düşünce cânlar nağmelerin sihride
Harput eski kâşane Hayri de sağ olaydı

İsmi anışımız elbet edep içredir
Ölçüden endişemiz mısraya ağ olaydı

Rahle-i tedrisinden ders almayınca nâcâr
Diledik ki hecemiz aruza bağ olaydı

Harput’a gideydim de keşkek yeseydim keşki
Sözlerinin matlubu gurbet yasağ olaydı

Kabrini ziyarete yol bulup gelmek için
Edirnekapı Harput’ta bizim toprağ olaydı.

“Bir ufuk aradın, doğabilmeye”

Zaman haritasında netleşmiş, hayat kaynakları kendilerine teslim edilmiş topluluklar, vücut haline getirdikleri ile ilkelere, ülküler edinmiş; edindiklerini hafıza defterine kaydetmiş, onlarla bütünleşerek ‘topluluk’tan ‘toplum’a geçmişlerdir.

İlkelerine uyan, ülkülerini gerçekleştiren toplumlar, alnını millet takıyla süslemiş, kutlu kelimelerle -kağan, han, hakan, padişah, cumhurbaşkanı- adlandırmış. Adlandırdığını sözünün mühürdarı yapmış, tabi olmuş mühürdara, tabi olunmasını istemiş.

Gün gelmiş, günü gelmiş mühürdarın tuttuğu kılıç, adalet; bağışladığı, merhamet; okşadığı, şefkat; aldığı, hürriyet; öptüğü söz bütün insanlığın ortak değerler manzumesi olmuş. Ayak bastığı toprak yurtlaşmış. Mühürdar illerinde mühürdar “oku ötmeyen” mühürdar, “kolu yetmeyen bir yer” kalmamış.

Mühürdarın seçkin, emanet ehli olması bütün insanlığın mutluluğu, haysiyeti... Işıklı mühürdar, dal budaksızlara köklü ağaç, babasızlara baba, oğulsuzlara evlat... Güz yoksulunu doyuran, kış çıplağını giydiren, bahar başlangıcını şölenlerle kutlayan mühürdar. Kısaca mühürdarın adı, uygunsuzlara korku, çaresizlere sığınak, er kişiye erlik, bilirkişiye mensubiyet övücü.

Sözün mühürdarını ve mensuplarını yetiştirmek, istenilen kıvama getirmek her millete, her il’e nasip olmaz. Öyle

birden bire olacak iş de değil. Asırları asırlara katlayan sancılar, sancıları dört iklim imbiğinden geçiren rüzgâr ister. Dağı eritmek, taşı yontmak, bulutu kıvamında bulmak; ilahi emir alacak duruluk, aldığı uygulamayı erenlik ister. En evveli de 'uç zamanlı' hayatta belirlenmiş hedefe atları kanatlı süvari ister, yiğit ister. Yol düşleri şerbetli her yiğidin yanı başında mavi ışık taşıyan sevgili ister.

Mühürdar ve mensuplarına zemin yalnızca bu kadar mı? Hayır. Evvelinden yaşamış nice mühürdarın yüksek karakterini ve hedefini geçmişten bugüne süzüp getirecek ozan, ozanını dinleyecek, dinleyip gürleyecek evlat ister.

Ola ki gün gele ışsız, gece gele yıldsız. Ola ki otlağın var, koyun kuzu melemez; ırmak yatağın var susuz; dağın var, burcunda bayrağın yok; açlığın var, aşın, yol var yoldaşın yok. Karanlığa teslim olmuş, yalnız kendini düşünür insanın. Aşk yok. Mihenk yok. Öğüt yok...

Ola ki terazin tartmaya, kitabın okunmaya, sözün itibar görmeye. Emanet bilip korudukların dahi sığaya çekmek isteye seni. İşte o vakit bir "titre ve kendine dön" diyenin, kan akışını hızlandıranın olmalı. Evvelinden lüzumlu budur...

Ey mühürdar yüzlü milletim, can bulup yine cihan devranı süreceksen eğer, evvelinden lüzumlu; kapını üç kez çalacak, Alperenleer, Boğaçhanlaaar, Kürşadlaaar diye, tok sesiyle adını ünleyecek, kırk kez paslı kilidine tükürecek, boy boylayacak, soy soylayacak kopuzu kalem ozanıdır.

İlk destanını söyleyecek ozanın söz eğnine nakşedilmelisin! Seni var eden hususlar, onun söz damarlarından akar! Sen, ozanına kulak verebilirsen; özlere düşlerine, gerçekleri aklına, sözü destana, mirası evladına yükleyebilirsen, bilirsen bilmen gerekenleri, meraklanma! Mühürdarın Hızır olur, yetişir imdadına.

Ey yurt, Ey oba! Böyle bir ozan yetiştirmiş ise toprağın, "iş bu arslan yatağında" gayri yolun açık olsun! Gözleri ufka

çakılıysa gençlerin, “Ko tutuşsun gönülleri / Ergenekon odu ile” gayri yolun açık olsun! “Genç, yaşlı, erkek, kadın/ Kendine gelsin budun”, gayri yolun açık olsun! “Kös vurur, mehter yürür!”, gayri yolun açık olsun! Törene uymuş, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, gayri yolun açık olsun! Artık sana su izi, güneş izi sürmek yaraşır. Artık sana “Besmele” çekmek yaraşır.

De bakalım:

Şol gökleri kaldıranın
Donatarak dolduranın
“Ol” deyince olduranın
Doksan dokuz adı ile

Osmaniyeli hemşehrimiz

Tanışma

Tarih 1997. Davetli olduğum Osmaniyeli şiir şöleninde şair Bestami Yazgan beni Osmaniyelilerle tanıştırtıyor. Orta yaşı biraz geçmiş olanlar bana Elazığ'da bulunan Dr. Ali Öztürk Bey'i soruyorlar. Kimi çocukluğundan, kimi gençliğinden kalma bir muhabbet duyuyor, Dr. Ali Öztürk'e. Sefa Saygılı Bey: "Dr. Ali Öztürk Bey'e selâmlarımızı ilet, böylece tanışmış da olursun." diyor.

Elazığ'a dönüşümün ertesi günü, hem selam yükünden kurtulmak hem de hemşehrileri tarafından böylesine sevilen birini tanımak istedim. Bir arkadaşımın muayenehanesine gittik. Osmaniyelilerin bana gıyaben tanıttıklarından daha cana yakın bulduğum Dr. Ali Öztürk karşımdaydı. İri yarı, atletik vücutlu, kıvırcık saçları kırışmış, geniş alınlı, geniş yüzlü, kalın kaşlı, davudi sesli bir insandı Ali Bey. Bizi hasta zannıyla hasta muayene odasına aldı. Osmaniyeli'den selâmı ve Osmaniyeli'ye gidiş sebebini öğrenince: "Yahu, iyi olacak hastanın ayağına doktor gelirmiş, ben de şiir yazarım, bakın bakalım nasıl şeyler?" dedi.

Oracıkta bir çanta dolusu şiir... Sohbetimiz, doğrusu şiir resitalimiz, bir saati geçmişti. Çarçabuk kaynaştığımız Ali Bey'i fazla meşgul etmeme düşüncesiyle kalktığımızda o, oyuncaklarıyla tek başına kalacak mutsuz çocuk tavrına büründü.

Birlikteliğimiz

Sanat-Edebiyat dergisi çıkarmanın çaresini aradığımız günlerden birinde M. Naci Onur'la karşılaştık. M. Naci Onur, 19. yüzyıl Harput'unda yaşamış şairlerin hayatlarını, edebî şahsiyetlerini araştıran, inceleyen ve bu konuda eserleri olan bir Harput Beyefendisi, "İzzet Paşa Vakfı size yardım edebilir." dedi. "Yalnız vakıf başkanı ve yönetim kuruluyla görüşmem lâzım."

Haber geldi, Naci Bey, vakıf başkanıyla görüşmüş, başkan bizimle tanışmak istiyormuş, gittik. Başkan Nihat Eriş Bey sorularıyla çıkarmayı düşündüğümüz dergi hakkında bilgi edindi, dergi çıkarma teklifini yönetim kuruluna sunacağını belirtti. Ancak, bugün iyi niyetlerinden asla şüphe etmediğimiz başkan Nihat Eriş Bey, ilk anda duygularını pek yansıtmadığından bizde tereddüt uyandırdı. "Yönetimde kimler var?" diye yaptığımız araştırmada Dr. Ali Öztürk Bey'in de yönetimde olduğunu öğrendik. Bu iş oldu, dedik. Öyle de oldu. Sonradan öğrendik ki dergi çıkarma fikrini en çok savunanlardan biri Dr. Ali Öztürk Bey imiş. Yönetim kurulu toplantısında defalarca tekrar edilen: "Arkadaşlar, bu dergi İzzet Paşa Vakfı'nın ruhu olacak." sözü de ona aitmiş.

1999'da yola çıktığımız Dr. Ali Öztürk Bey, artık Ali ağabeyimiz idi. Bizi bir daha yalnız bırakmadı. Dergimizin ilk sayılarında, gecenin yıldızları bir bir yuttuğu vakte kadar defalarca çalıştığımız olmuştur. O, yazı, şiir tercihinde, düzeltmede, tasarımda hep yanı başımızda "...yaptığınız işin mükâfatı zorluklarının kat kat üstünde..." sözleriyle bizleri çalışmaya teşvik etmiş, heyecanımızı hep taze tutmuştur.

Sair günler, elinde şiirleriyle dolu çantası, dergiye her gelişinde "Külliyeciler" ünlemesiyle arkadaşlara neşe verir, neşlendirdikleriyle mutlu olurdu. Dr. Ali Öztürk Bey, ceketinin çakmak cebinde bulundurduğu ağrı kesicilerle doktorumuz, sıkıntılarımıza bulduğu çözümlerle pratik düşünürümüz,

olayları anlatmadaki ustalığıyla keşfedilmemiş aktörümüz idi.

Ali ağabeyi, Kazım Ağam'ın rahatsızlığından dolayı vakitli vakitsiz derde saldıgım çok olmuştur. Üşenmezdi. Selâm verdiği dostlarının hastalarına, hastalıklarına bakmayı kutsal görev addeder, herhangi bir karşılık talep etmezdi. Zaten tanımadığı hastalarının birçoğu viziteyi yoğurt, süt, yumurtayla ödeyen kesimdendi.

2162 sayılı tam gün yasası çıktığında o da diğer doktorlar gibi Fırat Üniversitesi Mediko-Sosyal'deki görevinden istifa dilekçesini verdi.

Tarih 6 Temmuz 1979. Fakat onun dilekçesinde diğer doktorlarımızın dilekçelerine eklemeyi düşünmediği bir not vardı. "Merkezimizdeki tüm mütehassıs hekimlerin istifa ettiğini göz önünde bulundurarak yeni atamalar yapılincaya kadar çok büyük ölçüde aksayacak olan üniversitemizin sağlık hizmetlerine bir ölçüde katkıda bulunmak ve gönül verdiğim müesseseme hizmet amacıyla hiçbir ücret talep etmeden haftada bir gün uygun görülecek saatler arasında üniversitemiz mensuplarının muayene ve tedavilerini yürütmeyi severek kabulleneceğimi bilgilerinize sunarım."

Bir rüya

Ölümünden bir iki hafta önceydi. Ali Ağabey'imiz "Bizim Külliye"de anlatıyor. Biz "Külliyeciler" pür dikkat dinliyoruz. "Mevlâna'nın Mesnevi'sini bütün gün okudum. Okudukça Mevlâna'ya hayranlığım arttı. Bir an Allah'ım ben de kulum, beni neden böyle yaratmadın, dedim.

O gece rüyamda bir ses "Çizgi neden meydana gelir?" dedi. Hiç düşünmeden cevap verdim. "Sonsuz sayıdaki noktalarından..." O ses: "Sen de insanlık âleminin gelmiş geçmiş zincirinde bir halkasın, daha ne istiyorsun?"

Taşra dergileri ve Türkçe

Tanzimat dönemi aydınları siyasî, sosyal gelişmeleri halka duyurmak, halkı bilgilendirmek arzusuyla “Türkçe”yi kullanmaya özen göstermelerine rağmen aldıkları eğitim dili nedeniyle yeterince başarılı olmamışlardır. Bu aydınların dili sadeleştirme arzuları elli yıllık kısa bir zaman diliminde -bir nesil sonra- millî edebiyatçıları doğurmuş ve millî edebiyatçıları tarafından gerçekleştirilmiştir.

Millî edebiyatçılarımız, ülküsünü besleyip geliştirecek Türkçeye ve Türklüğe kaynak olarak Anadolu’yu tercih etmiş, Anadolu’ya yönelmişlerdir. Yerel dergiler Anadolu’ya yönelen millî edebiyatın ürünüdür.

Çevresinde olup biteni yoklamaya, anlamlandırmaya başlayan yerel dergiler; mahallinde eli kalem tutan hassasları çoğaltmış; onları, kendilerini ifadeye sevk etmiş; sanatını, fikrini merkez-taşra dayanışmasına değişmez ölçü olan Türkçeyle gerçekleştirmeye çalışmıştır. Selanik’te “Genç Kalemler,” Diyarbakır’da “Küçük Mecmua” bu olgunun iki örneğidir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından 1928’e kadar sürekli artış gösteren yerel dergiler, üstlendikleri “Beyaz Türkçe” sevdasını benimsetme görevini başarıyla sürdürürler ancak bu dergilerin 1930’a doğru bir biri ardınca kapanması merkez-taşra arasındaki kültürel dayanışmayı zedelemiştir. Kopukluk, çok partili siyasî hayata geçişe kadar devam eder. Yerel ve merkez

dergiler, asıl atağını 1960'tan sonra gerçekleştirir. Ancak bu atak da sıkıntılı bir ataktır.

1960'tan 80'li yıllara kadar dil ve sanat, merkez dergilerde ideolojilerin etki alanında kalmıştır. Okuyucularını “ideoloji” mensubu yapmaya yeltenen merkez dergiler, kullandıkları dille, ekseri kimlik ve kitle belirleyici olmuşlardır. Dilimizin gelişmesini, konuşlana, kullanılana karşı zıtlıklarla sağlanmaya çalışılması, tabii olarak normal akışı ve zengin düşünmeyi sekteye uğratmış; yerel dergiler de merkez dergilerin oluşturduğu bu girdaba kendilerini kaptırmaktan kurtaramamışlardır. Bugün hâlâ, kenara itilmiş kelimelerle, siyasetin yan getirisi gibi görünen sözcüklerin ikilemi, o günlerden kalma anlayışın ürünüdür.

Yine 80 sonrası dil bilincimizi zayıflatan bir başka sıkıntı, genç kuşağı etkileyen merkez dergilerin sanatı halktan koparmasıdır. Cumhuriyet sonrası 1.Yeni'ye alternatif olarak başlayan “seçkin”leştirme, edebiyatımızda “seçkin” gruplaşmalar oluşturulmuş, şiir işçiliği, mısra kurma, imge alışılmış ses zevkinin dışında gelişme göstermiştir. “Seçkin” sanatçılarımız yasaklardan, yaşadıklarından farklı ve derinliği olan bir şey söyleyeyim derken düşüncenin manevi dalgalanmalarını, zenginleştirici söylemini dışlayarak dilin alanını daraltmış, edebiyat zevkliğinden öteye gidememiştir.

Yerel dergiler, ekonomik ve sosyal çıkmazlarına rağmen teknolojinin küçülttüğü dünyayı, mahallinde büyütür. Mensuplarının diline, fikrine ve sanatına işlerlik kazandırır. Dil, bilim analizleri ve edebî analizler için pazar yerlerine, kahvehanelere kulak kabartır, edindiği izlenimleri sayfalarına taşır. Çevresini kültür diliyle tanıştırır. Ülke sorunlarına çözüm üretir, mensuplarının katılımcılığına ve kalıcılığına hizmet eder, hizmet ettirir, “ben de varım” demesini sağlar. Toplumun ışıldayan bir parçası olduğuna inandırır onları. Yaşadığı mekâna mutluluk getirecek bir mücadele içine çeker. Kısaca taşrada eli

kalem tutanlar, yerel dergilerle, dilimize, sanatımıza, kültürümüze hizmet etme şansını yakalar, merkez-taşra bütünlüğüne hizmet eder.

Özellikle dil hususunda duyarsız aydınlarımızın ve “esnaf” kesiminin öncülüğü ile medeniyet değiştirmiş, dilimize kıymışız. Bugün doğuda binlerce örneği vardır; köyden köye göç etmiş, yine dilimize kıymışız. Anlatmaktan, anlamaktan mahrum insanlarımızı bir Yunus güzelliğiyle, bir Kaşgarlı tizliğiyle, bir Nevaî inceliğiyle; bir Yesevî inancıyla buluşturmamışız.

“Miskin Kul Hoca Ahmet, yedi atana rahmet / Fars dilini bilir de sevip söyler Türkçeyi” böylesine Türk dilini dert edinmiş, ses bayrağımızı taşıyacak evlatlarımıza ihtiyacımız her geçen gün artmaktadır. Sorumluluk taşıyanlarımız ise yerel, görsel ve yazılı basını Türkçemizin güzelliklerine özendirme, özenenleri destekleme yerine, genelde “kanun”ların soğuk yüzüyle baş başa bırakmışlardır.

Bugün de dergi çıkaranlarımızın dilimizin kurallarını uygulamada yeterli oldukları kanısında değilim. Dergilerimizde görülen imla tutarsızlıkları ve farklılıkları, dil kullanımında yanlış, bozuk cümleler, standart dil ile yazılmış bir metnin arasına serpiştirilen yöre ağzı, argo sözler, Türkçe veya yabancı söz tercihlerinde, özellikle yabancı sözcüklerin tercih edilmesi gibi bilgisizlikten, bağlantı kopukluğundan kaynaklanan hatalar, eksiklikler hâlâ bizleri üzmeye devam ediyor. Oysa bu tür hataların, eksikliklerin giderilmesinde, Türk Dil Kurumunun ve sorumlu bakanlıkların öncülük yapmaları gereken ne çok şey var. Bu kurumlarımızın öncülüğü, genç kalemlere, okuyuculara Türkçe zevkini, Türkçe zenginliğini aşlamakla kalmayacak, dil bilincinin sağlıklı gelişimini de sağlayacaktır.

Dil sevgisini, dil bilincinin bütüncül gelişimini yerel dergilerle sağlamak, yöresiyle içli dışlı, uzun soluklu yerel dergile-

rimizi daha canlı hâle getirmek için kurum ve kuruluşlarımız neler yapabilirler, ne yapabiliriz? Bu sorunlar tartışılmalı.

Türk Dil Kurumu, Türkçemizin gramer yapısını, kullanılan dili, imla ve noktalamaları, işlenen konuları göz önünde bulundurup yerel dergiler arasında her yıl bir ödüllendirme yapamaz mı? Türk Dil Kurumu, neden yerel dergileri sözlüğünden, imla kılavuzundan, süreli yayınından ücretsiz faydalandırmaz? Dil zenginliği hayata kazandırılmış kelimelerle sağlanır. Türk Dil Kurumu, yerel dergi mensuplarını, neden değerlendirilmesi gereken Türkçenin köy okulları olarak ele almaz, yerel dergi mensuplarına “Türkçe bilinci, Türkçe sorunu kursları” düzenlemez, onları “söz varlığı” taşıyıcıları olarak görmez?

Konumuzla alakalı sorumluluğu yalnızca Türk Dil Kurumuna yüklemek elbette doğru değil. Kurumlarımız arasında bütüne doğru yürütülen ve kabul görmüş bir tasarı olmalı. Özellikle yerel dergi meselelerini çözecek, mensuplarını aşk derecesinde dil bilincine yönlendirip geliştirecek Millî Eğitim Bakanlığı veya Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde bir “Yerel Dergiler Daire Başkanlığı” oluşturulmaz mı?

Kültür ve Turizm Bakanlığı “Yerel Dergiler İnternet Sayfası” hazırlamış olsa, bu sayfada yerel dergilerden bir seçki yapıp yayımlasa, yazarını, şairini onurlandırsa, alıntularla anlatım bozukluklarına dikkat çekse, tavsiyelerde bulunsa, “uç beyleri”nin sırtını sıvazlarsa, sıcak bir diyalog, heyecanlı bir çalışma ortamı sağlanmaz mı? Kültür ve Turizm Bakanlığımız için “Yerel Dergiler İnternet Sayfası” hazırlamak çok mu zor?

Ulusal televizyonlarda, kültür sanat programı yapımcılarımız, Türkçemize emeği geçen yerel dergileri neden gündeme getirmez, mensuplarını yayın saatlerine neden ortak etmezler?

Millî Eğitim Bakanlığı neden her ilde, Millî Eğitim ve Kültür ve Turizm Müdürlüklerinin oluşturacakları ortak yayın ku-

rule ile o ilin kültür ve sanat hayatını yönlendirecek bir dergi çıkartmaz? Genç yetenekleri bu ocağın başına toplamaz; dil, fikir, sanat, kardeşlik zenginliğı sağlayacak ocak başı sohbetlerinin kalıcılığına kaynak ayırmaz? Neden egzersiz ders saati adı altında, gereksiz derslerle saat doldurup ücret alan Türk Dili ve Edebiyatı ğretmenleri, dergi çalışmalarına yönlendirilmez? Çıkarılacak dergileri; Türk Dili derslerinin genişletilmiş uygulama alanı yapmaz, ğrencilerimizde; dil sevgisinin vatan sevgisi kadar önemli olduğu düşüncesi uyandırılmaz? Sen ihtiyaa cevap vermezsen, ihtiyaa kaynak verenler kaleme ip bağlamayı elbette ihmal etmezler.

Kaybolan şehrin mahdumları

Terk edilmiş kadim yerleşim yerlerinde abıhayat kaynağı arayanlar, kulaklarını anıtların sonsuzluğu fısıldayan ef-sanelerine verirler. O fısıltıların izini süregidenler tarihin sol-gun yapraklarına itilmiş nice şehirleri, unutmuşların gündemine getirir; orada bulunan saklı hazları, saklı kültürleri günlük hayata teşmil ederler. Kendilerini ülküsüzlükten, toplumu bohemden kurtarmaya, mazi varlığının kimlik kayıtlarından varlık verilerini çıkarmaya çalışırlar.

İki yüz yıl önce, Harput'tan ovaya kaçarcasına göç edenlerin de bugün; kaybolmaya yüz tutmuş abıhayat kaynaklarını akar hâlde tutmaya çalışmaları bundan... Ancak yeni şehrin çocukları kadim Harput'a olan borçlarını bir türlü ödeyemediler.

Terk etmenin muhasebesi altında ezilen Harputlu, yeni şehir için önceleri fütursuzca yağmaladığı Yukarışehir'e kut-sallık atfederek, kayıp yorgunların hayatlarına kıssalar di-zerek arınmak istedi. Olmadı. Boşalttığı yeri dolduran hem-şehri adaylarına kızdı: "Kar mı yağmış şu Harput'un başına / Kurban olam toprağına, taşına" gibi türkülerden sosyal şifa umdu. Yine olmadı. Sonra tarihin kalıntıları üzerine mevta-larını defnederek vicdanını rahatlatmaya, akrabalık bağlarını yeniden tesis etmeye yöneldi; ama nafile...

Eski Harputlu, yeni Elazığlılar; yaşatamadıkları o kadim yerleşim yerinin çarşaf çarşaf donuk, itici kronolojisini açtılar:

İsa'dan önce (?), XVI-XIV. Asır Hurri Egemenliği, XIV-XII. asır Hitit Egemenliği, İşuva Krallığı, Urartular... daha kimler, kimler... Yine İsa'dan sonra Romalılar, Müslüman Araplar, tekrar Romalılar ve 1071...

Bu etiket yoğunluğu Harput'un yalnızlığına yalnızlık eklemekten başka bir şeye yaramadı. Kadim şehir, kendini merkeze alarak gelişip genişlemeyişin pişmanlığını bir kez daha yaşadı. Eteklerine bıraktığı Elazığ'ın ışığında gitgide eriyeyeceğini, sonrasından uzaklaşacağını; kayıp parçaların zamanla ruhunda boşluk bırakacağını bildi.

Terk edilmeye hazırlıksız yakalanmıştı Harput: Bakırcı, semerci, marangoz, sarraf velhasıl on sekizinci yüzyılın bütün Harput çarşı esnafı hazırlıksızdı göçe. "Göç" deyince iki şey hatırlardı Harput; dudaklardaki tebessümü yayla yeşili gibi açan Paşagöçtü peşrevi ve Amerika'ya giden Gakkoşlar... Sohbetlerinde Amerika'ya giden Gakkoşlar'ın serüvenlerini, kayabaşı meşklerinde, düğün alaylarında, koroda soloda Paşagöçtü peşrevini eksik etmeyen Harput, birdenbire sustu... Paşagöçtü peşrevi sustu... Esnaf sustu... Ruhlardaki boşluk büyüdükçe büyüdü.

Oysa onu içselleştirmiş, onun efsanelerine uzanmış her yerli; bereketli ellerinde kavimlerle dondurulmuş kronolojiyi çözecek, çözdüğü kronolojinin her ayında, yılında varlığını hissedecek güçteydi: Ama nafile... Sâmiha Ayverdi'nin o sarsıcı ifadesiyle "Bir göz kapağı bile, muhafazasına memur olduğu uzvu ne zaman gizleyip ne zaman açıkta bıraktığını bilir." Harputlu bilemedi.

Harput! Hayırsızlığı, umarsızlığı, ayrılığı üzerine iğreti tohum gibi serpilme mezarlık mahallelerinden birine, bir çukura gömüp üstünü örtmeliydi; öyle de yaptı. O, son sancısıyla nesebinden türeyen şairler, yazarlar yetiştirerek Elazığ'ın mazisini inşa etti. Daha doğrusu gidenlerine mazilerini gönderdi. Artık Elazığ (Harput) coğrafyasında kalp birlikteliği,

ruh coşkunluğu edebiyatla sağlanacak; Harput'un abıhayat kaynaklarını aramak edebiyatın işi olacaktı.

Bugün, iki şehrin geçmiş ve gelecek arzularını nikâhlayan “Harput Yollarında”, “Harput Ahengi”, “Harput Efsaneleri”, “Harput Evliyalari”, “Harputlu Divan Şairleri”, “Ejderha Taşı”, “Yukarışehir”, “Masalını Yitiren Dev”, “Harput Şehrengizi”, “Elaziz'den Elazığ'a” ve has unuyla, özsuuyuyla kardığı “Destanlar Burcu”ndan şiirler, onun son çırpınışlarından kalıcı ürünleridir.

Yukarıda isimlerini saydığımız ya da sayamadığımız bütün eserlerin işareti; şair Şeref Tan'ın berceste mısrasında bir çağrıya dönüşür: “Hadi Harput'a gidek.”

Hikâyecimi arıyorum

Elazıglılar Ahmet Kabaklı'yı, Şemsettin Ünlü'yü, Adnan Binyazar'ı, Metin Önal Mengüşoğlu'nu sevgi ve minnetle yâd ederler. "Ejderha Taşı"nı "Yukarı Şehir"i, "Masalını Yitiren Dev"i, "Harput Şehrengizi"ni ve bizleri milliliğe taşıyan Gençosmanoğlu'nun destanlarını yastık altına kor, evlâdüiyale miras bırakırlar. Onların anlattıkları Elazığ'dır, Elazıglıdır ve hafıza anlatılanla tazelenir. Tazelenmeyen hafızanın dağı, çeşmesi, ağacı, çiçekleri, insanları, insanların şiiri, romanı, hikâyesi bir gün bizim olmaktan çıkabilir.

Şunu da söylemeliyim: Ne kadar anlatılırsak anlatılalım, insanımıza anlatılanları zaman tüketir; her yazarımızın, şairimizin yanına bir yenisini eklemek zorundayız. Kıyısında, köşesinde sessiz sedasız bizleri işleyenleri, elinde kalem doğudan batıya kocaman bir delta gibi uzanan Elazığ'ın merkezine doğru kalem yürüyüşünü sürdürenleri hemşehrilerimizin okumalarına sunmalıyız.

Bu düşüncelerle bana ulaşanları, benim ulaştıklarımı, birlikte olduğumuz arkadaşlarımızın çalışmalarını "Eğın'de Cirit Oyunu"nu ve "Bizim Şehrin Divaneleri"ni paylaşmak istiyorum.

"Eğın'de Cirit Oyunu"

Basımını Elazığ'ın biricik yayınevi "Manas"ın üstlendiği "Eğın'de Cirit Oyunu" isimli eser, Günerkan Aydoğmuş'un.

Aydoğmuş, yetmişli yıllarda başlamış hikâye yazmaya. Bir hikâyeci için zorunlu unsurların bütününe taşımaya rağmen o, kendisini bezeyecek, bizleri anlatacak sürekliliği göz ardı etmiş, otuz sekiz yıl sonra on bir hikâyesi ile okur huzuruna çıkmıştır.

Aydoğmuş'un hikâyeleri arasında beni en fazla sarsan kitaba ismini veren "Eğin'de Cirit Oyunu" ile "Rahmi'nin Hikâyesi." oldu.

"Eğin'de Cirit Oyunu"nu ata bağlılığımızı, atlara olan sevgimizi; "Rahmi'nin Hikâyesi"nde; Hipokrat yeminini bozan bir Ermeni doktoru; Dr. Mıstirik'in hastalarını bilinçli olarak öldürmesine karşı Rahmi'nin tepkisini okuyacaksınız.

"Rahmi'nin Hikâyesi"nde; hikâyelerini ihmal etmiş yazarımızın âdeta savunmasını görürüz: "Size burada anlatacağım olay, Osmanlı'nın son dönemlerinde Harput'ta geçmiştir. Bugün bu çevrede yaşayanlar ne Rahmi'yi ne de onun hikâyesini bilirler. Geleceğe ışık tutar diye onu kaybolup gitmekten kurtarmayı bir görev saydık."

Harput, zengin edici zanaatları ellerinde tutan Ermenilerin yoğunlukta olduğu bölgelerimizden biriydi. Onların Osmanlı düşmanı olmasına, misyoner okullarının açılması yetti.

1819'da Amerikalı rahip George W. Dunmore, Osmanlı ülkesinde, özellikle de Anadolu'da misyonerlik faaliyetleri için uygun bölge arar. Dunmore'nin misyonerliğe elverişli gördüğü bölge Harput'tur. Daha dokuz yıl önce (1810) Boston'da kurulmuş "Amerika'nın Dışa Yönelik Misyonerlik Örgütü"ne bu kararını bildirir. Amerika, Osmanlı İmparatorluğu ile yaptığı ticarî ve siyasî antlaşmalarla önce Harput'ta kuracağı okulların zeminini sağlamlaştırır. Sonra süreci tamamlamaya koyulur.

1852'de Harput'ta bir misyoner istasyonu kurulur. 1859'da Amerikan Koleji (Fırat Koleji) açılır. Zangoçlar çanı çalmıştır bir kere, yabancıların ve yerli gayrimüslimlerin okul-

ları ardı ardına sıralanır. “Osmanlı İmparatorluğu’nda Yabancı Okullar” adlı eserinde İlknur Polat Haydaroğlu, Zühtü Paşa’nın çizelgesinden bahseder ve Elazığ’da kurulan yabancı okulların sayısını 83 olarak belirtir.

Gerektiğinde öğrencileri yevmiyeyle köylerden toplamış bu okulların amacı; içimizdekilere azınlık bilinci aşılacak, onları siyasal ve silahlı örgütlenmeye yönlendirmek, silahlı ayaklanmalar çıkarmak, çıkan silahlı ayaklanmalarda suçluları haklı göstermek.

Bu amaçlara yönelik çabalar, -din, ticaret, siyaset ve dil gibi hususlarda- önce Amerika ve daha sonradan devreye giren Rusya tarafından sürekli olarak desteklenmiştir. Amerikan Ulusal Arşivi’nde bulunan 13 Mart 1901 tarihli bir raporda Harput Amerikan Konsolosluğu’nda 300 Amerikan vatandaşı ile 16 Ermeninin görevli olduğu belirtilir. Bu kabarık sayı, yöremizin uluslararası ilişkisinin yoğunluğuyla izah edilemez.

16. yüzyılda Harput’ta Ermeni nüfusu 2.650’dir. 1915’te tehcir yasasında sevk edilenlerin sayısı 51.000’dir...

Gruplar üzerinde söz sahibi olmak, siyasî etkinlik kazanmak, hayat biçimlerini tabulaştırmak ve rakip gördüklerini ezmek isteyen uluslar, çeşitli entrikalarla insanları birbirine kırdırmaya devam edecektir. Onlar için Dr. Mıstirikleri, Janları bulmak yeterli.

Yazarımız, kahraman olarak Dr. Mıstirik’i tesadüfen seçmemiştir. Doç Dr. Orhan Kılıç: “Bir Harput Aydını Hacı Hayrullah Tatar” isimli makalesinde, Hacı Hayrullah Tatar’ın kendi kaleminden askerlik anılarını sunar (1915): “Ermeniler, Erzincan’da bütün halkı Jandarma Kışlası’nın içine doldurup bomba ile uçurmaya kalkmışlar ama fitil dışarıda söndüğünden bu emellerine ulaşamamışlardı. Biz gittiğimizde kadınlar kocalarını arıyorlardı...” “...Ermenilerin bıraktıkları eşyalar arasında bazı Harputlu Ermenilerin fotoğraflarını bularak onları teşhis ettim. Ayrıca Fransızca hocamız Jan’ın bir Ermeni

komitacısı olduğunu da bulduğum bir mektuptan okuyarak tesadüfen öğrendim.” Ermeni komitacıların veya misyonerlerin üst seviyeden ilişkilerinde “...genellikle doktorları” tercih ettiklerini yine Hacı Hayrullah Tatar’ın hatıralarından öğreniyoruz.

Günerkan Aydoğmuş, hikâyelerinde unutulmaları, görmezden gelinenleri, milletimizin mizaçlarını, dirençlerini, muhabbetlerini yazdıklarına sindirmiş.

“Bizim Şehrin Divaneleri”

Kayseri’nin hikâyesini yazan Emir Kalkan “Hoşçakal Şehir” sunusuna şu cümlelerle başlar: “Şehir sizi bıraktığınız izler kadar tanır. Siz de şehri taşıdığınız anılar, izler kadar seversiniz.

Yüksek binalarla, geniş caddelerle, marketlerle, mağazalarla doludur diye bir şehir, güzel olmaz; modern olur belki, ama güzel olmaz. Şehri güzelleştiren ya da çirkinleştiren; içinde yaşayanlar ve yaşananlardır...”

Necati Kanter, yanı başımızda şehrimizi güzelleştirenlerden biri. Onunla çok eskilere dayanan tanışıklığımız var. Önceleri tiyatro eserleri yazıyordu. Sonra yazmakla kalmadı, yazdıklarında rol aldı, yönetmenlik yaptı. Onun “Bir Gönül Sultanı (Veysel Karani)” isimli oyunu dost mahfillerinde hâlâ konuşulur.

Kanter’i hikâye yazmaya teşvik edenlerdenim. Teşvik ettiğim yıl; Kültür Dünyası dergisinin açmış olduğu ‘Hikâye Yarışması’na katılması için de ısrarcı olmuşum ve o yarışmadan ödül de almıştı.

“Bizim Külliye”nin çıkışından beri birlikteyiz. Dergimiz onun hikâyeciliğini pekiştirdi. Kanter, cümle kurmadaki hassasiyeti ve özgün anlatımı ile yatırımını hep sanatına yaptı.

Bizim Külliye dergisinin 35. sayısında yayımlanan Elazığ’ın bilinen divanesi “Cevdet Baba”sından üç paragraf alayım:

“Giyindiği kalın siyah palto g bela oluyordu zerine. İri yarı, güçlü kuvvetli, dev gibi bir adamdı. Onu diğer insanlardan ayıran en belirgin özelliği, omuzlarına kadar dökülen yıllardır taranmamış simsiyah uzun saçları, gr, darmadağınık sakalı ve kocaman burnunun üzerindeki kömür karası gözlerinin gizemli ifadesiydi. Bir masal deviydi sanki.

Bütün gün birileri ile konuşuyormuş gibi kendi kendine bir şeyler mırıldanır, bazen başını sallar, bazen de kahkahalar atarak şehrin cadde ve sokaklarında iri adımlarla gezinirdi. Hayali arkadaşlarıyla öylesine meşguldü ki, sohbetlerini bölüp kendisine seslenenleri duymazdı bile.

Meraklı ocuklar ona para veya yiyecek vermek istediklerinde kapalı gözlerini açar, gülümseyerek onlara doğru bakar, sonra yeniden yumardı gözlerini.”

Her şehrin her kasabanın her köyün bilinen divaneleri vardır. Onlar, buldukları yerde insanları birbirleriyle kaynaştırır. Onlara takılanlar, onlarla hlleşenler, yarenlik edenler, yerli olma zevkini, bütünün bir parçası olma hissini yaşarlar. Kanter, insanlarımızın oyunlarına, nazlarına açık, ortak tanışıklığın, dostluğun vazgeçilmezleri delilerimizin, velilerimizin yaşadıklarınını konu alan “Bizim şehrin Divaneleri”yle şkranımızı kazandı.

Teknoloji dünyayı kltdke okur, anın akışını engelleyen yazarını yanı başında görmekten, birliktelikten, yazılanları kendileştirmekten ziyadesiyle haz alıyor. Böyle okumalar daha kalıcı, daha gerçekçi geliyor okura...

Yazmasam beni kim bilirdi

“İnsanların yaptıkları her şey kitaplarda kayıtlıdır.” Öğrenmek istemez misin? Mesela kendi durumuna benzer birilerinin hâli; okumak için ilgini çekmez mi? Artık kapalı tuttuğun dünyandan kâinata bir pencere açsan, diyorum. Gerinip güneşe versen göğsünü; sonra gündüz ışığıyla, gece yıldızıyla okusan, okusan, okusan...

Okuyarak anlamlandırma merakı; o da mı yok? Karşılaştırmalı hayat belki kendine çekidüzen vermeni sağlar, ufkunu açar, diye söylerim bütün bunları. Eskiler, insanlar ders al-sınlar diye, darbimesellerine konu edinirlerdi hayatları. Yoksa küskün müsün insanlara? İnsanlara küskün olanın küskün-lüğü kendinedir. Yanarım kendine küskün olana!

Görmemiz gerekeni görmemek, okumamız gerekeni oku-mamak bize ıstırap verir, bunu biliyorsun, bu yüzden mi göz-leri kapalı dolaşıyorsun?

En korkunç sefillik cehalet, kime aittir, izi hangi bataklıkta, hangi uçurum kıyısında biter, bilinmez. Bilinen o ki sonu hep hüsrân olmuştur. Allah bilir ya, sen zaman kavramını da yitir-din. Kim bilir, kendini kaybettiğin bir yerlerde saatin durmuştur. Saatin durmayagörsün; unutmak kadar büyük acıya, unutul-mak kadar büyük işkenceye hangi kul tahammül edebilir.

Bir zamanlar, seni çevrenden koparacak düşüncenin kıyı-sından geçseydin, bütün uzlaşmalarla alâkan kesilir, sabırsız,

hırçın, saldırgan biri olurdun. Ya şimdi; şimdi sana şaşıyorum. Sorumsuz durgunluğuna, için için yalnızlık kozası örüşüne şaşıyorum. Bir de direncine kaygısız kalmana şaşıyorum! “Bir gün yaşanır”da aradığına n’oldu?

Kendini arayan okur!

Enerjisini değerlendirmek isteyen okur!

Eşini, dostunu, çevresini tanımak isteyen okur!

Okuyan insan hedefini bilen insandır.

Okuyanların yürüyüşü, bize mahsus olanı tanımak, tanıtmak tutkusundan... Seçici olma tutkusundan... Sonsuzluğa adım atma ümidini taşıma tutkusundan...

Hadi, tutkunu yitirdin diyelim ya: “Kitabını oku, bugün, hesap görücü olarak sen kendine yetersin.” emri, bu emri nasıl saklarsın?

Sınavları, sıratları okumasını bilenler, geçer. Onlar, yuvalarına kucak dolusu cevapla dönerler. Gerçekleşmeye yüz tutmuş berrak pırl pırl düşleri, yürekler dolusu zenginlikleri vardır onların.

Okuyanlar, mutlu olurlar, kuru nesne olmaktan kurtarır, mutlu ederler buldukları mekânları. Hayatın vazgeçilmez öznesi, bahçemizin gülleri, meyveleridir onlar. İnsanları güzelleştiren, yaşadıklarına anlam katan anlar, okunan anlardır. Çıkış noktasını unuttuğumuz nice gerçekler, hâlâ okunmayı, dahası okumanı bekliyor.

Yazarlar, merakı meziyet yapan erdem manifaturacılarıdır. Duygular, düşünceler, her alıcıya uygun his ve fikir kılıfı onların tezgâhında dokunur. Hayatlar ve hayaller yazarların teşhir salonlarında cem edilir. Ölçülmüş, biçilmiş, renklendirilmiş her cem sana sunulan bir kitaptır. Neticede eline tutuşturulan beşer hafızası varak, sana kalan mirastır.

Okumak, anlamaktır.

Gerçeğin o kutsanmış ateşi, arama ve okuma zahmetine katlanmayanları ışığından mahrum eder. Aciz kalabalığa tâbi olanlar, büyük sırrı bir dünya zevki, neticeye varmayan bir duygu çağlayanı gibi algılar, insanlığın günah halkaları olmaya devam ederler. Onlar için hayat ve hakikat, merdivensiz kuyu...

Oku!

Yazılan senin için yazıldı; kelimeye, cümleye, paragrafa sin, boşlukları doldur; “sözü söze” çat, topluma karış. Ve bil. “Söz uçar yazı kalır.”

Vahyin görüntüsü kitaptadır. Vahiy, kitapla hayatlaşır. Tekrar edelim, başa taç ettiğimiz ayeti: “İnsanların yaptıkları her şey kitaplarda kayıtlıdır.” Kâinatın sırrı, insanın sırrı okumayla çözülür.

Nüfus kütüğüne başlayan yazı sana, okumak da sana. Okumayı bilen insan, herkesin kendinden bir parça bulduğu yazmaya namzet insandır.

Haberin var mı, ben de yazıyorum. Niçin, diye sorma! Yazmasaydım beni kim ne bilecekti?

Sefer gurbetçilerimiz

“Ş efaat ya Resûlallah” demeye yeltenip dil sürçmesiyle “Seyahat ya Resûlallah” diyenimiz bir kişiyi geçmese de hepimiz o birin parçalarıyız. Yol varsa, yolculuk varsa; sabrımız tükenir, yüreğimiz daralır, yaşanılacak bir an evvel yaşanılsın, der, heyecanımızı dualarla dindirmeye çalışırız. Söz kültürümüzün millî hafızamıza armağanı bu durum “Göç” destanından beri böyledir.

Zevkusefa için çıkmayız gurbete. Seyahatlerimiz turizme katkı sağlar anlayışına da sahip değiliz. Bizi yola çıkaran, gurbeti kaderimize yazdıran dallı budaklı iki ana sebep vardır; sefalet veya sefer.

Sefalet gurbeti

Sefalet gurbeti; diyar-ı gurbette nafakasını arayanların gurbetidir. Aş, iş peşindedirler. Bu gurbetçilerimizin genelde sıladan çıkışları ezik, dönüşleri eksik olduğundan şimdilik onları bir kenara bırakıyoruz.

Sefer gurbeti

Adem babamız ile Havva anamıza kadar uzanan sefer gurbetimizin temelini inanç-hayat-tabiat üçlüsü doldurur. Bu üçlünün ocağına denk geldik mi içimizdeki ateşin alevi bizi bir mekâna çivileyen bütün bağları eritir. Yağmur toprağa, ırmak denize nasıl akmayı arzularsa öylesine gümrah-

laşırız. Artık gidemeyeceğimiz yer, geçemeyeceğimiz mazgal yok gibidir.

Gurbetimizin çıkış noktasına umutlarını koyan yol erbablarımız, nerede bulunursak bulunalım sılanın da gurbetin de sınır taşlarını belirlemişlerdir.

Sıladan ayrılıp Hakk'ın yanında olanların yolculuğuna gelince onlar, dışarıda kalanları toplamaya çıkmışlarımız; “kendilerinden kurtulup bir dirinin varlığına “eklenmişler”imiz, yani ışığa dâhil ediciler... “İyi amel” üzerinde olanlar, “şurada burada şaşkın şaşkın” dolaşmayanlar...

Yola çıkan mümin yolunu saptıracaklardan, korkudan, korkuyu doğuracak nesnelere arınıp “içine” sığınacağını bilir. “... Şüphesiz ki Rabbim, yolundan sapanı en iyi bilendir. Doğru yolu tutanı en iyi bilen de yine O’dur.” (Necm Suresi, 30)

Sefer gurbetinin kişiye sağladığı tecrübe mensubiyet bilinci; eğitimini mekânında tamamlamış, gurbet yüzü görmemiş sefer namzedinin ilmi pek kale alınmaz; ille de diyar-ı gurbette eğitim, ille de sefer gurbeti...

İnsanlığın ve özellikle de Müslümanların kaderini değiştiren adım hicretle atılmıştır. Mekke dönemi “bilme” dönemidir. Muhammed Hamidullah'ın tespiti: “İlmin araştırılmasını emreden yahut diğer vesilelerle ilim konusuna dokunan ayetlerin hemen tamamı hicret öncesi Mekke devrinde nazil olmuşlardır.” Medine dönemi; “İş, eylem ve tatbikat” dönemi başlangıcı... Bu dönemden sonra İslam tarihi, kurulan devletleri kronolojisine dâhil eder. Takvimi de.

Hicretin akabinde bir grup Müslüman, aile ve kabilelerinden uzakta, Medine’de, Mescid-i Nebevî’de, peygamber efendimizin himayelerinde yeni bir eğitim sistemine tabi tutarlar kendilerini. Kısacık ömürlerini İslamî bilgi edinmeye, edindiklerini yeryüzüne dağıtıp çoğaltmaya adanmışlardır. İhlâslı müminlerin sayısını artırmaya çıkmış sefer gurbeti ehli, ortak tarihimizde buldukları mekânın adıyla anılırlar: Ashab-ı Suffa.

Ashab-ı Suffa'nın bütün ömürleri eğitime tabi olmak, eğitime tabi kılmak... Onlar, uzak diyarlarda Müslüman olacakların, Müslüman olanların gönül konağı, huzur müjdecileri.

Ashab-ı Suffa'nın, mümince yaşamada yasaklardan korunma hassaları, terbiyede farklı metotlar geliştirmeleri, nefse yeni bir mücadele yolu açmıştır: Tarikat.

Tarikatın sözlük anlamları “yol”da birleşiyor; nefsi fazlalıklardan temizleme yolunda. Kaşânî'nin tanımı yolun işaret levhası: “Allah'a gidenlerin, manevi mertebeleri aşır makamlarda yükselme yolu.”

Mutasavvıflarda gurbet, nefsin coğrafyasıdır. Nefis coğrafyasında kıraç arazileri verimli tarlalara dönüştürmek, kişinin bilgi, muhabbet ve bağlılık ihtiyacını gidermek, dahası gurbetten sılıya dönmek; evrene “dost” aynasından bakmakla mümkündür. Evrene, parçayı bütünde gösteren “dost” aynasından bakmak; hem “Ölmeden önce ölünüz” hadisini, hem de “seyr u sülûk”u şerh etmektedir.

Ülkü de tarih gibi süreklilik ve bütünlük ister: Ancak rüzgâr, düzenin hamurunu, konargöçerin huyunu yoğurup değiştiriyor. Gayemiz konuları hatırlatmak olduğuna göre bize ait “seyr u sülûk”a geçebiliriz.

Ashab-ı Suffa'nın serptiği tohumun filizlerini yetiştirmedi, yönünü belirlemedi ve töremize uygun adlandırmada gecikmedik. Yetiştirdiklerimiz; Horasan Erenleri, Derviş, Alperen... Yönleri, Diyar-ı Rum... Hedefleri, İlä-yı Kelimetullah...

Alperenler ile dervişler ile İlä-yı Kelimetullah'a veya Kızıl Elma'ya, diye diye; suyu, sulağı, güneşin gösterdiğini takip ede gide hep “Batı”ya yürüdük. İstedik ki bir tepeden bir tepeye selam gönderelim, selam alalım; minarelerden bizim müezzinlerimiz ezan okusun; yolcunun, yolda kalmışın mesuliyetini omuzlayalım, töre bizden sorulsun. İstedik ki yazılacakta okunacakta mümine yakışanı bulalım.

Bize Malazgirt kapısını açtıran, 17. yüzyılın sonlarına kadar “haydinin gidiyoruz” dedirten, gide gide ilerletmeyi sağlatan bu gönül erleri, bu Alperenler, Gaziyânı Rumlardır. Bugün sınırlarımız dışında kalan türbe ve zaviyelerin içimizi burkan harap durumu da bundandır...

Ömer Lütfi Barkan'ın “Kolonizatör Türk Dervişleri” eserindeki özü bütünüyle paylaşıyorum: “Fethedilen yerlere yerleşen, oraların imar ve emniyeti ile meşgul olan ve tesis ettikleri merkezlerde Türk il ve dinini yaymaya başlayan dervişler, yeni kurulmakta olan Türk devletinin (Selçuklu, Osmanlı) en büyük kuvvetini temsil etmekteydiler. İmparatorluğu kuran kuvvet (bunlarla) kendinden bu kadar emin, kendiliğinden taşan ve atılğan bir kuvvet idi.”

Yüce dinin kapılarından içeri giren bu nezih millet, imanlarından aldıkları hazla Allah'ın huzurunda secdeye eğildiler. Güzel ahlakları, merhametli oluşları, hassas adaletleri ve insanlığın imar ve emniyetine adanmış ömürleri; değerleri ile yayılıp genişlemelerine mükâfat oldu...

İşte Ahi Musa, Beşikli Baba, Zahri Baba, Nadir Baba, Fatih Ahmet Baba, Üryan Baba, Mansur Baba...

Bu solmaz güllerin kokusu hâlâ Harputluları irşat etmektedir.

Benim alıntılarım

Bilgisayarın klavyesine uzanan parmaklarım ile düşünce arasında önlenemez yarışın başladığı anlar, yazmaya başladığım anlardır. Biri, kapımı çalacak olsa dağılırım. Hane halkı, bu dağılmanın nelere sebep olacağını bildiğinden temkinlidir. Onlar, duymak istemediğim gürültülerin kalemi mi körelteceğini bilir; bütün bağlantılarını koparır, bir başıma bırakırlar beni.

Yazmaya yeltendiğimde bir kez düzenim bozulmayagörsün, dağılan düşüncelerimin ardı sıra giden, içtenliğimdir. İçtenlik gidince onun yerini dolduran akıl, her şeye uyum sağlayan yaranma duygusuyla gelir. Salt akıl, somut ayrılıkları dayattığından, asıl anlatacağım karşısında donakalırım.

Yazarlar için objektif olmak bir mecburiyet olsa da ben bu konuda biraz sıkıntılıyım. Yazarken elimden geldiğince bağınazlığını törpülemeye ve tarafsız olmaya çalışırım; ama tarafsız olacağım diye kendimi bir kenara itmem. Her kalem sahibinin önceliği yazarak durulmak değil mi? Bardağımı taşıran damlaları anlatmayacaksam sıkıntılarımın, donukluğumdan nasıl kurtulurum?

Yazdıklarına yön veren içtenliğimin oluşumunu sağlayan tecrübe ve hislerimdir. Yalnız, yazarken bütün arınmışlığıma rağmen benden evvel kalemi ele almışların o sürgit çığlıklarından kolay kolay kurtulamam. Evvel söylenmişlerle âdeta

soluksuz cebelleşir, kendimi kurtaracak bir yol arar, sonuçta onları da tecrübeme dâhil eder, bir iki cümleye teslimiyeti yeğlerim.

İşte alıntılarla dirsek temasım böyle bir uyum arayışıyla başlar. Bu arayışta benim ve o sessiz çığlıkların oksijeni olacak alıntı, sübjektifliğe kapılarını kapar. Alıntılarımın öyle pek düsturlu olmalarına gerek yok, düşünceme katılmaları, bana şahitlikleri yeterli...

Başkalarının duygularına, düşüncelerine başvurmam hep uyum ve içtenlik çizgisi üzere gerçekleşmez. Elbette samimiyet arayışıma ek; yazdığımın biraz daha filizlenip boy vermesini kolaylaştıracak alıntıları da kollarım. Bunlar, yalnızca yazdığımın filizlenmesini sağlamaz; gelişen ve değişen hayata karşı sosyal hücrelerimi tazeler, yazma şevkimi artırır. Hem her alıntı bir okurdan bir başka okura köprü ise Deli Dumrul gibi Azrail gelinceye kadar payıma düşeni niye almayayım?

Meselelerimin yelpazesini açan alıntılar, gölgeliğim, sığınağımdır; dahası, akademik yazmadığımdan, akıl vermekten, kılavuz olmaktan öte uzlaşmaya, genişletmeye meyillidirler. Yorumlarıma katılacak yazarlardan ne zaman yardım isteyecek olsam, aşına kitapların sayfaları arasında beni bekliyor gibidirler.

Bana asıl yazma şevki aşıl原因an üslup ortaklarım ve düşüncemin sütunlarını oluşturan yazarlardır. Ancak bir şeyler yazmaya yeltendiğimde birdenbire bağımsızlığımın zinciri oluverir, yakama yapışır; “Ben geldim”, “Bak, haberin olsun biz buradayız”, derler. “Buyurun, hoş geldiniz, sefalar getirdiniz” demekten alamam kendimi.

Meğer her yazının, bir başka yazının adresi olduğunu söyleyenler ne kadar haklıymış...

Öncekilerin ayak izlerini takip ede ede kendimi şöyle avuturum: Çoğu yazarlarımızın olağanüstü fikirleri, belirtilmemiş alıntılarının yorumudur. Nice temiz sayfalar ismi mahfuz yazar-

ların fikirleriyle açılır. Düşündüklerini olağanüstü sananlar, aslında birçoklarının gözden kaçırdığını görmüş, önceki kanaatlere 'benlik' düşünceler getirmiş, dağıttıkları dikkatlerden yalnız kendilerinin geçebileceği bir patika açmışlardır.

Yazma serüvenimde, ben de kendime bir patika açma mecburiyeti, bir iz bırakma arzusu hissederim. Fakat başkalarının fikirlerini değerlendirirken bir vefa örneği gösterir; çıkış noktamı toza dumana karıştırmam. Yazılarıma aldığım sözlerin sahiplerini varlığımın tescili kabul eder, isimlerini belirtmekten çekinmem.

Yazarların da düşünce, duygu kumandaları, genelde sahip olduklarından kolayca vazgeçemeyen toplumun eli altındadır. İnatçı toplumun olumsuz dayatmalarına, sert yaptırım gücüne karşı serbest yazmaya yeltenenlerin kalkanı, evvelinden damıtılmış sözlerdir.

Her soluk, ateşini, bir başka soluğun üflemeyle gürleştirir. Yazarlarımız bunu bilir; söyleneceklerin daha rahat söylenmesi için binlerce yıllık birikimden süzülüp gelmiş deyimleri, vecizeleri, şiiirleri, atasözlerini değerlendirmekten kaçınmazlar. Böylece geçmişe de diyet borcu ödenmiş olur.

Çoğunlukla benim de dâhil olduğum "başkaları" geleneğin tozlu örtülerini alıntılarla silkeler, bozulmaya yüz tutmuş kuralları alıntılarla kaldırır, alıntılarla fikirden fikir, duygudan duygu üretir, eski yeni kavga düğümlerini alıntılarla çözerler. Alıntılarda saklı o mülayim farklılığın verdiği ölçsüz hazzı bir kerecik olsun sizin de yaşamanızı, Şeyh Galip gibi "çaldım-sa miri malı çaldım" demenizi isterim.

Yazma eylemi; yazarı kulak kabartmayla yola çıkarır; yazdıkça o gizli dinlemeler, sesler, düşüncelerimizde, duyularımızda tınlamaya başlar. Zaten yazarın görevi sesler arasındaki uyumu kayda geçmektir. Tekrar da olsa...

İzzet Paşa Vakfı

“Geldi cevher gibi Rahmî kaleme bir târif
Oldu dünyâda eser Câmi-i İzzet Pâşâ”

Rahmî-i Harputî

İlkokula başladığım yıllar Hacı Ziya Bey Hamamı'nın bir alt sokağında kiracıydık. Evimiz merkez camilere yakın bahçeli bir evdi. O yıllar şehrimizin sakinleri bayram namazına gelen askerlerimizi yemeğe davet ederlerdi. Yemek sonrası, bayram harçlığı, sigara, mendil gibi şeylerle misafirlerimiz uğurlanırdı.

Babam, şimdi Saray Camii dediğimiz, Hapishane Camii'ne ağabeyimi, İzzet Paşa Camii'ne ise beni gönderir; bayram namazını müteakip askerleri eve, yemeğe davet ederdik. Çoğunlukla askerlerimiz Hapishane Camii'ne gitmesine rağmen ben İzzet Paşa Camii'nden daha fazla misafir getirir, ağabeyimin kıskançlık duygularına hedef olur; onun tarafından bayram harçlığımın elimden alınmasına sessiz kalırdım.

Bir de cuma günleri yalnızca İzzet Paşa Camii önüne geldiğini sandığımız destancılarımız vardı. O destanlarda deprem, savaş, kan davası, sevdalılarının ayrılıkla, ölümle biten hikâyeleri anlatılırdı... Destancı, boynunda asılı teypten okunan yazılı metni hüznü çehresiyle 10 kuruşa gelene geçene uzatırdı. Ben, teybin anlattıklarını dinlerdim. Çocukluk işte;

komşumuz İğneci Güllü Abla'nın oğlu Servet, karşılıksız aşkından dolayı -öyle diyorlardı- intihar ettiğiinde onun da destanını beklemiştim. Yıllar sonra, 1999'un kış gecelerinden birinde; Elazığ'ın, kültür birikimini yansıtacak bir sanat dergisinden mahrum oluşunu tartışıyorduk. O gece edebiyata gönül vermiş bizlere bu tartışmanın kıvılcımı yetmiş, kendimizi dergi çıkarma ümidiyle doldurmuştuk.

Ne yazık ki ertesini gün dergi çıkarmayla ilgili etüt, hevesimizi kırmıştı: Maliyet hesapları, bizim bu işin üstesinden gelemeyeceğimizi, yayımlayacağımız derginin bir iki sayı sonra kapanacağını, gösteriyordu. Bir iki sayı sonra kapanacak dergiye hiç başlamamak daha hayırlıydı.

Hüsrarla neticelenen o ilk günün öğle sonrası, dergi fikrinden vazgeçmemize ramak kala; M. Naci Onur Bey'le karşılaşmamız, ayaküstü yakınmamız, onun "yayımlayacağınız derginin masraflarını İzzet Paşa Vakfı üstlenebilir; yalnız Vakıf Başkanı Nihat Eriş Bey'le görüşmeliyiz." demesi, bizleri tekrar şevklendirmişti.

Hâlen yayın hayatını sürdüren dergimizin hamisi İzzet Paşa Vakfı Başkanı Nihat Eriş Bey'le görüştük.

Bayram, destan, mevlit ve teravih namazlarında çocukluğumun bütün muzipliğiyle bağ kurduğum ve bende huzurun başka neyelerini de çağrıştıran İzzet Paşa Camii ile yine ibadet dışında farklı bir bağ kuracaktım.

İzzet Paşa Camii, Harput Valisi Ahmet İzzet Paşa tarafından 1866'da inşa edilmiş. İzzet Paşa, 1813 yılında Girit'in Resmo Kasabası'nda doğmuş. İyi bir tahsil sonucu baba mesleğini seçerek Van, Hakkâri, Trablusgarp Valiliklerine, oradan Muhacirin Komisyonu Reisliğine ve 1863'te Harput Valiliğine tayin olunmuş. Harput'tan sonra Sivas, Erzincan, Edirne Valilikleri... Siyasî, askerî, edebî şahsiyetinin yanı sıra hazırcevaplığı ve nüktedan yanıyla da bilinen Valimiz, 1892'de

Edirne'de vefat etmiş. Aynı zamanda şair de olan Paşa'nın "Seni" gazelinden matla beyti:

"Etmedi hâlime vâkîf eseri ah seni
Hak ede derdi dilimden meğer âgâh seni"

Kendine iyilik edeni sevme huyunda yaratılmış insan, hayat fonksiyonlarını "iyilik eden"ine uygun yönlendirir. İyilik edenler, aynı zamanda terbiye edicidirler. İyilik edicilerin ahlakı, idealleri zamanla toplum bünyesinde seçkinleşir. Seçkinler, şahsiyet ve eserleriyle hayırda yarışanların zincir halkasına yeni yeni şahsiyetlerin eklenmesine vesile olur. İzzet Paşa hâlâ bunu gerçekleştirenlerden...

İzzet Paşa Camii, 600 metrekaare büyüklüğünde bir arsa üzerine inşa edilmiş kerpiç bir binaydı. Kerpiç hâliyle zamana bir asır direnebilen camiimizin 1966'da tavanı çöker. Aynı yıl hayırseverler tarafından kurulan camii derneği, bir yıl sonra yeni İzzet Paşa Camii inşaatının temelini atar; cami 1972'de tamamlanır.

Tamamlanan yalnızca cami değildir. Caminin alt katında kırk altı dükkân, İl Müftülüğünün denetiminde bir kütüphane, konferans salonu, gasil hane, sıhhi banyo, abdest alma yerleri ve garaj...

Görevini tamamlayan dernek, mal varlığını kurulan İzzet Paşa Vakfî'na devretmek kaydıyla, 1975 yılında kendini fesheder. Böylece 600 metrekaare, 3394 metrekaare külliyyeye dönüşmüştür. Bu metrekaareye yüzde seksen katkı sağlanan Çocuk Rehabilitasyon Merkezi'ni, spor komplekslerini saymıyorum. Geliriyle binlerce fakir fukaraya yapılan nakdi ve ayni yardımları söylememe gerek var mı?

Vakıf, ayrıca bir kültür-sanat dergisi olan Bizim Külliye'yi de bu kervana dâhil etmiştir.

Yavuz Bülent Bakiler, bir ziyaretlerinde şöyle diyordu: “Bir cami vakfının Türk kültürüne, Türk edebiyatına böylesine katkı sağlaması, “Bizim Külliye” gibi bir derginin çıkmasına vesile olması, gerçekten beni çok duygulandırdı. Lütfen şu Vakıf Başkanı’nı bana gösteriniz, başkanımızın ellerinden öpmek istiyorum!”

Yunus'un gülü

Tanzimat Dönemi aydınlarımızın imparatorluğun dağılmasını engellemek arzusuyla sundukları tezler bir bir neticesiz kalmıştır. Osmanlıcılık tezini savunanlar gayrimüslimlerin, İslamcılık'ı savunanlar Müslümanların imparatorluktan ayrılmalarını, Garpcılık'ı savunanlar Batının çıkar hesaplarını frenleyememiş, Türkler Anadolu'da bir başına kalmış, kurtuluş mücadelesini bir başlarına vermişlerdir.

Uzun ve meşakkatli mücadelelerden sonra genç Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Dışarıda millî devletin kurulmasını hazmedemeyen fırsatçılar, içerde başka sistemlerin ütopyasını sürdüren ve bir zamanlar bizi bölen, parçalayanlar, emellerinden hiçbir zaman vazgeçmemiş, ellilerin sonuna doğru arayışlarını şizofren çırpınışlarla sokağa dökmüş, ülkemizi sloganlar ülkesi hâline getirmişlerdir. Bu bunalım hali 1960 ihtilali ile daha bir yoğunlaşmıştır.

Milletin siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel ıstırabına tahammülü kalmayan vatan evlatları, bu puslu gidişe "Dur!" diyeceklerin, diyenlerin etrafında kümelenirler. Daha doğrusu halkın kulakları ve gözleri, değerlerine sahip çıkacaklardır. Halk, "münevver"lerini âdeta fenerle arar. İşte, böyle bir günde sesini duyuran, milletin gencine, olgununa, yaşlısına özgüvenlerini aşlayan, ışık olan; sayıları bir elin parmaklarını geçmeyen kalem erbablarından biri de hemşehrimiz Ahmet Kabaklı Hoca olmuştur.

Kabaklı Hoca, o puslu yıllarda yazdığı gazetenin “Gün Işığında” isimli köşesinde öz milletinin ‘tercüman’ı olur. O, Kurtuluş Savaşı’na keser ve kürek sapıyla katılanların inanç izini sürerken millet evlatlarının bir kısmı ise kelime kelime, cümle cümle onun fikri peşindedir. Tercüman’dan Türkiye’ye taşınır; 20’nin üzerinde kitap, 20 binin üzerinde fıkra, makale kaleme alır. Elbette Kabaklı Hoca’nın gayreti, yalnızca müdafaa için sisi dağıtmak için değildi; o, siyasete, ekonomiye, edebiyata, sanata nüfuz etmek, milletin değerlerine tahammül edemeyenleri bu sahalardan uzaklaştırmak, hedefleri netleştirmek arzusundaydı.

Ahmet Kabaklı Hoca, millet evlatlarını ışıklandırmakla yetinmez, kabuğuna çekilmiş ilim ve fikir güzidelerini de hareketlendirir. Hareketin örgütlü şekilde sürmesi için 1970’te “Edebiyat Cemiyeti”nin kurulmasında öncüdür. İsterseniz cemiyet üyelerinden birkaçını sayalım: Nihat Sami Banarlı, Mehmet Kaplan, Necmettin Hacıeminoğlu, Tarık Buğra, Erol Güngör, Samiha Ayverdi, Necip Fazıl Kısakürek, Arif Nihat Asya, Tahsin Banguoğlu... “Edebiyat Cemiyeti”yle de yetinmez, 1972’de kültürümüzün, sanatımızın, edebiyatımızın pınarı Türk Edebiyatı dergisini ve dergiyi asırlarca yaşatmasını temenni ettiğimiz Türk Edebiyatı Vakfı’nı kurar (1978). Söylediklerine, yazdıklarına uymak, tabi olduğuna uygulama alanı oluşturmak, kısaca Türk milletine hizmet etmek Kabaklı Hoca’da hayatın anlamıydı.

Ahmet Kabaklı Hoca, iki buçuk yaşında babasını kaybetti, milletinin evladı oldu. Yurdumuzun en ücra köşelerinde kim nasıl bir sıkıntı ve yokluk çekmiş ise o da aynını çekti. Ama nankör olmadı, isyankâr olmadı, ihanet içinde olmadı. Öncülerini Türk-İslam tarihinden seçti. Türk tarihini bir bütün olarak gördü. Bütün ümmet-i Muhammed’in acısını yüreğinde hissetti ve sorumluluğunu omuzladı ancak uluslararası ilişkilerin menfaat ilişkileri olduğunu asla göz ardı etmedi.

Kaçınılmaz olan milliyetçiliğin çehresini Türk Müslümanlığının elverdiği ölçüde dinamik kültür kaynaklarından belirledi. Türklüğünün nakışlarında Yaradana teslimiyet vardı. Kendini bildi, insanı bildi; kendini sevdi, insanı sevdi. “Türkleşmek - İslamlaşmak” zeminini ömrünce sağlamlaştırmaya çalıştı.

69’da Söke’de verdiği konferansta, iç sızısını, dinleyenlerine şöyle yansıtıyordu: “Şişirmeci milliyetçiliğin memlekete çok büyük kötülükleri olmuştur. Uyutur böyle lâflar bizi, uyutur. Bu bir yalan beşiğinde ninnidir. Uyuyorsunuz. “Milliyetçilik, bu millete töreleri ve kültürüyle yaklaşacak; savunma, yükselme ve direnmeyi kendi değerlerinde bulma olayıdır. ‘Rönesans’ dediğimiz hâdise budur. Kendimize döneceğiz. Kendi kültürümüze, kendi örfümüze, dinimize ve dilimize kendi tarihimize dönecek, kendi derimizde dirileceğiz.

Bunlarla yeni Türkiye’yi yapacağız muhterem arkadaşlarım. Bunlarla ve ilmin ışığı altında toplanıp Yeni Türkiye’yi kuracağız. Yeni Türkiye manevi sömürgelikten (kurtulup) kendi şahsiyetini yaşayacak olan büyük Türkiye’dir.”

Dilde Kaşgarlı’nın, Ali Şir Nevai’nin, Yesevi’nin, Yunus’un dil anlayışını benimsedi. Selanik’te Ömer Seyfettin’in “Genç Kalemler”i, Diyarbakır’da Ziya Gökalp’in “Küçük Mecmua”sı Türk diline, Türk kültürüne, Türk milletine neler veriyse o da, Türk Edebiyatı dergisinde onları vermeye çalıştı. Bu maksatla “dil” meselesini ele alan binlerce makale yazdı. Yazdıklarıyla, konuşmalarıyla, millet safını sıkılaştırdı.

Neticede, takdir edildi; kaftanlar giydirildi, nişanlar verildi, “Şeyhülmuharrirîn” sıfatına layık bulundu. O, “Yunus’un Gülleri”ni çoğaltmaya talipti bir kere, yalnızca “Yunus’un Gülleri”nde teselli buldu, yalnızca “Yunus’un Gülleri”yle mesut oldu. “Yunus’un Gülleri”ne şiirler yazdı.

Yunus'un Gülleri

Bütün düşüncem başk-olup
Hayalde cânan yelende
Cân sohbeti kurulanda
Yedi felekler aşk-olup
Münafıklar yorulanda
Hal dilinden gül dalına
Taksirimiz sorulanda
Yedi zemin yarılanda
Sarmaşık kavak dalına
Cânan diye sarılanda
Yetmiş-bin bahar reng-olup
Bir çiçeğe karılanda
Bir gönüle on-bin yara
Acıtmadan vurulanda
Şol kâinat secd-eyleyüp
Cân Çalaba verilende
Bu mesel içre halimiz
Bir yüceden görülende
Denir erenler katında
Açar gülleri Yunus'un